

Voortgezet Onderwijs 2011-2012

Gids voor ouders, verzorgers en leerlingen

**Heeft u, na het lezen van deze gids, toch nog vragen
over school en onderwijs?**

Dan kunt u op schooldagen van 10.00-15.00 uur gratis bellen naar het Landelijk informatiecentrum voor ouders. Het telefoonnummer is: 0800-5010. Bij dit informatiecentrum kunt u advies en informatie krijgen.

Ook kunt u per e-mail vragen stellen.

Dat kan op de website van het ouderinformatiecentrum: www.5010.nl
Heeft u algemene vragen over de Rijksoverheid, dan kunt u bellen met Postbus 51.
Het telefoonnummer is: 0800-8051.

Kijk ook eens op de website: www.rijksoverheid.nl
Deze gids is te vinden op de website van het Ministerie van OCW: www.rijksoverheid.nl

Inhoud

Inleiding	3	4. Keuzes en adviezen tijdens de rit	21
1. Het Nederlandse voortgezet onderwijs: kennen en kiezen	4	De studie- of beroepsrichting kiezen	21
De verschillende schoolsoorten	4	Het advies aan het eind van de tweede klas	21
Praktijkonderwijs	4	De invloed van de ouders	21
Vmbo	5	Het schooladvies	22
Havo en vwo	6	Adviezen na het tweede leerjaar	22
Openbare en bijzondere scholen	6	5. Op weg naar het examen	23
Grote en kleine scholen	7	Het globale eindexamenprogramma	23
Informatie over een school	8	Het examenreglement	24
De juiste schoolkeuze	8	Het programma van toetsing en afsluiting	24
Het advies van de basisschool	8	Het schoolexamen	24
Kennismaken met de school	9	Het centraal examen	24
Weigeren van een leerling	9	Toezicht op het examen	24
		Na de examens	25
2. Kosten en regels	10	6. De stem van ouders en leerlingen	27
Wat kost onderwijs eigenlijk?	10	Involed van ouders en leerlingen op het beleid van de school	27
De vrijwillige ouderbijdrage	10	De medezeggenschapsraad	28
Wie kan in de studiekosten bijdragen?	11	Het recht op overleg	28
De bijdrage voor culturele activiteiten	11	De ouderraad	28
Schoolboeken	11	De leerlingenraad	29
De leerplicht	11	Het leerlingenstatuut	29
Schorsing of verwijdering	13		
3. De gang van zaken op school en in de les	14	7. De vorderingen op school	30
De medewerkers op school	14	Een goed contact met school	30
De onderbouw	15	Verschillen in begeleiding tussen scholen	31
De brugperiode	16	De vorderingen bijhouden	31
De vakken in de onderbouw	16	Als leren moeizaam gaat	31
Maatschappelijke stage	17	Klachten over school	32
Onderwijstijd	17		
Lesuitval en tussenuren	18	Bijlagen	34
Extra begeleiding door de school	18	Belangrijke adressen en telefoonnummers	34
Het rapport	18	Lijst met vragen	37
Een veilig schoolklimaat	18		
Misbruik	19		
Praktische zaken	19		

Inleiding

Welkom in het voortgezet onderwijs. Deze gids is geschreven voor ouder(s) en verzorger(s) en leerlingen die voortgezet onderwijs (gaan) volgen¹. Vanwege de leesbaarheid voor jongeren hebben we ervoor gekozen om u in de teksten van deze gids te tutoyeren². Allerlei vragen over het voortgezet onderwijs die voor jou en je ouders interessant kunnen zijn, komen in de gids aan de orde. Bijvoorbeeld wanneer de schoolvakanties zijn, welke soorten onderwijs er zijn, hoe de examens plaatsvinden en hoeveel het voortgezet onderwijs kost. Met andere woorden: deze gids wil op een duidelijke en overzichtelijke manier antwoord geven op alle vragen over rechten, plichten en mogelijkheden in ons voortgezet onderwijs.

Om bij het begin te beginnen: het eerste hoofdstuk is met name bedoeld voor ouders en verzorgers van basisschoolleerlingen die op het punt staan een school voor voortgezet onderwijs te kiezen. Het tweede hoofdstuk gaat over kosten en regels in het voortgezet onderwijs, zeg maar de informatie om het schoolgebeuren heen. In hoofdstuk drie wordt juist dieper ingegaan op de gang van zaken op school zelf en tijdens de lessen. Na een paar jaar voortgezet onderwijs worden vanzelf andere onderwerpen actueel. Zoals keuzes maken en adviezen over welke richting je wilt volgen (hoofdstuk vier) en het eindexamen (hoofdstuk vijf). In het zesde hoofdstuk wordt uitgelegd hoe ouders en leerlingen hun stem kunnen laten horen op school. En in hoofdstuk zeven staat alle informatie bij elkaar over je vorderingen op school. De gids wordt afgesloten met nuttige informatie zoals adressen, telefoonnummers en een vragenlijst die handig kan zijn bij het vinden van een geschikte school.

¹ Het gaat hier over het door de overheid bekostigde voortgezet onderwijs.

² Voor ouders kan overal ook verzorgers gelezen worden, voor leraar ook lerares en voor hij en hem automatisch ook zij en haar.

Het Nederlandse voortgezet onderwijs: kennen en kiezen

In dit hoofdstuk staat allerlei algemene informatie over het voortgezet onderwijs die je nodig hebt bij het maken van je keuze voor de juiste school. Deze informatie gaat onder andere in op de verschillende schoolsoorten, op het advies dat leerlingen meekrijgen van de basisschool, op de keuze uit de verschillende scholen en op de kennismaking met de school van je keuze. Alleen op basis van deze kennis kun je een goede keuze maken!

De verschillende schoolsoorten

Welke schoolsoorten kent het voortgezet onderwijs?

In Nederland kun je na de basisschool kiezen voor het:

- praktijkonderwijs
- vmbo (voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs, inclusief mavo);
- havo (hoger algemeen voortgezet onderwijs);
- vwo (voorbereidend wetenschappelijk onderwijs).

Welke school je ook kiest, in de eerste leerjaren (de onderbouw) van al deze schoolsoorten leren alle leerlingen grotendeels hetzelfde. Daarna komen er grote verschillen. Het vwo duurt bijvoorbeeld langer dan de andere schoolsoorten en ook het eindniveau van het vwo ligt hoger. Ook kan de manier waarop je les krijgt per schoolsoort verschillen.

Praktijkonderwijs

Individueel in plaats van algemeen

Op een school voor praktijkonderwijs krijg je les in taal, rekenen/wiskunde, informatiekunde en lichamelijke oefening, maar niet volgens vaste programma's, zoals op andere schoolsoorten. De individuele behoefte van elke leerling staat voorop in het praktijkonderwijs, en daardoor zijn de lessen aangepast aan elke individuele leerling – en niet aan een algemeen programma.

Beroepsgerichte vakken

Naast de algemene vakken taal rekenen, informatiekunde en lichamelijke opvoeding krijg je op het praktijkonderwijs ook vakken die speciaal gericht zijn op beroepen die je later kan beoefenen. Deze vakken verschillen per school. In overleg met de gemeente kiest de school bijvoorbeeld om les te gaan geven

Het praktijkonderwijs

Denk je dat het vmbo net iets te moeilijk voor je is, dan is de keuze voor het praktijkonderwijs de meest logische keuze. Het praktijkonderwijs richt zich op de individuele leerling en maakt voor elke leerling een individueel ontwikkelingsplan. In dit plan staat wat de leerling gaat doen om zich voor te bereiden op z'n eigen toekomst. Dit gebeurt aan de hand van de thema's wonen, werken, vrije tijd en burgerschap.

in vakken voor het magazijn- of vorkheftruckwerk, de horeca, de bouw en het grootwinkelbedrijf.

Van school naar praktijk

Voordat je beroepsgerichte vakken gaat volgen, ga je nadenken en overleggen over je eigen beroepswensen en je eigen mogelijkheden. Na verloop van tijd ga je ook één of meer stages lopen om praktijkervaring op te doen voor een echte baan. De scholen doen hun best om voor hun leerlingen een geschikte functie te vinden.

Hoe kom je op een school voor praktijkonderwijs?

Om toegelaten te worden op een school voor praktijkonderwijs moet je ouder zijn dan 12 jaar en een indicatie hebben voor het praktijkonderwijs. Een indicatie is een verwijzing van een Regionale Verwijzingscommissie (RVC's); de nieuwe school zal dit voor je regelen. Er zijn in ons land zestien RVC's.

Zij beslissen op basis van landelijk vastgestelde criteria over jouw aanvraag voor extra zorg in het voortgezet onderwijs.

VMBO

Het vmbo

Het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) bestaat uit zogeheten leerwegen. Een leerweg is de route die een leerling volgt na de onderbouw. De vier leerwegen zijn:

- de theoretische leerweg (mavo);
- de gemengde leerweg;
- de kaderberoepsgerichte leerweg;
- de basisberoepsgerichte leerweg.

Alle vier de leerwegen leiden naar het middelbaar beroepsonderwijs (mbo).

De theoretische leerweg

Deze leerweg is het beste te vergelijken met de oude mavo. Een diploma van de theoretische leerweg geeft toegang tot vakopleidingen (niveau 3) en middenkaderopleidingen (niveau 4) van het mbo. Met een diploma van de theoretische leerweg kan je ook naar het havo.

De gemengde leerweg

Deze leerweg is vergelijkbaar met de theoretische leerweg, maar in plaats van één van de theoretische vakken volg je een beroepsgericht vak. De gemengde leerweg bereidt de leerlingen voor op de vak- en middenkaderopleidingen (niveau 3 of 4) van het mbo. Ook met een diploma van de gemengde leerweg kan je naar het havo.

De kaderberoepsgerichte leerweg

Deze richt zich op de praktijk en bereidt de leerlingen voor op de vak- en middenkaderopleidingen (niveau 3 en 4) van het mbo.

De basisberoepsgerichte leerweg

Deze leerweg bereidt je voor op de basisberoepsopleidingen (niveau 2) van het mbo. Binnen de basisberoepsgerichte leerweg bestaan verschillende maatwerktrajecten. Allereerst het leerwerktraject. Dit is een leerwijze met veel ruimte voor stage of werk. Ook het leerwerktraject geeft toegang tot een niveau 2 opleiding in het mbo, mits deze eraan verwant is. Is deze niet verwant, dan kan het mbo nadere eisen stellen voor toelating. Daarnaast bestaat de assistentopleiding in het vmbo. Leerlingen volgen een mbo-1 opleiding op de vmbo-school. Overigens biedt niet elke vmbo-school deze maatwerktrajecten aan.

Kies de sector die bij je past

Elke leerweg kent een keuze uit vier sectoren: Techniek, Zorg en Welzijn, Economie en Landbouw. Leerlingen in het vmbo kiezen op zijn vroegst aan het eind van het tweede leerjaar voor één van de vier sectoren. Binnen deze sectoren bestaan weer beroepsgerichte programma's, zoals je kunt zien in het schema hierboven: De intersectorale programma's uit de onderste rij zijn gecombineerde beroepsgerichte programma's. Het zijn combinaties van verschillende sectoren uit de bovenste vier rijen.

Waar moet je vooraf goed op letten?

Niet elke school heeft alle beroepsgerichte programma's in huis. Je kunt dus bijvoorbeeld niet automatisch overal voertuigtechniek of uiterlijke verzorging gaan volgen. Vraag bij elke vmbo-school op je keuzelijstje na welke beroepsgerichte programma's zij aanbieden.

Zorgstructuur

In het vmbo is de zogeheten zorgstructuur ingevoerd. Het doel is dat zoveel mogelijk leerlingen hun leerweg met een diploma afsluiten. De meeste leerlingen kunnen dat op eigen kracht. Sommige leerlingen hebben daar wat extra hulp en bijzondere voorzieningen bij nodig.

Extra zorg in leerwegondersteunend onderwijs

Voor leerlingen die tijdelijke ondersteuning nodig hebben, is er het leerwegondersteunend onderwijs (lwoo). Leerlingen krijgen dan extra (orthodidactische of orthopedagogische) hulp. Sommige vmbo-scholen hebben een aparte voorziening voor leerlingen die leerwegondersteunend onderwijs krijgen. Hier krijg je les in kleinere groepen en meer in je eigen tempo. In het lwoo blijf je hetzelfde programma volgen als in de reguliere leerwegen; de lesstof zelf is dus niet anders.

Wanneer kun je lwoo volgen?

De school beslist zelf of een leerling voor leerwegondersteunend onderwijs in aanmerking komt. Vervolgens zal één van de zestien

Sector	Beroepsgerichte programma's									
Techniek	Bouw-techniek	Metaal-techniek	Elektro-techniek	Voertuigen-techniek	Installatie-techniek	Grafische techniek	Bouw-breed	Techniek breed	Metalektro	Instalektro
Zorg en welzijn	Verzorging			Uiterlijke verzorging:			Zorg-en-welzijn-breed			
Economie	Administratie		Handel en verkoop		Mode en commercie		Handel en administratie		Consumptief-breed	
Landbouw	Landbouw en natuurlijke omgeving					Landbouw-breed				
Inter-sectoraal	Dienstverlening en commercie		Technologie en commercie		Technologie en dienstverlening		ICT-route		Sport, dienstverlening en veiligheid	

Regionale Verwijzingscommissie bepalen of de school extra geld ontvangt voor de extra zorg voor deze leerling.

Dit gebeurt aan de hand van landelijk vastgestelde criteria. Bij een positieve beslissing krijgt de leerling de indicatie voor lwoo.

De school is verplicht een individueel handelingsplan voor de leerling op te stellen. Vraag ernaar op school.

Ook niet-geïndiceerde leerlingen kunnen worden toegelaten tot het lwoo. Deze beslissing is aan de school.

Wat als het met lwoo niet lukt?

Als leerlingen in het leerwegondersteunend onderwijs de lessen door omstandigheden niet kunnen volgen, kunnen ze onder bepaalde voorwaarden naar het praktijkonderwijs.

Havo

Het havo duurt vijf jaar en is vooral bedoeld als voorbereiding op het hbo (hoger beroepsonderwijs). Met een bewijs dat de eerste drie leerjaren havo met gunstig gevolg zijn doorlopen, kan je doorstromen naar een vakopleiding of een middenkaderopleiding van het mbo.

Vwo

Het vwo duurt zes jaar en is vooral bedoeld als voorbereiding op het wo (wetenschappelijk onderwijs). Met een bewijs dat de eerste drie leerjaren van het vwo met gunstig gevolg zijn doorlopen, kan je doorstromen naar een vakopleiding of een middenkaderopleiding van het mbo. Tot het vwo behoren het atheneum en het gymnasium. Op het gymnasium krijgen alle leerlingen Grieks en Latijn in de onderbouw en Grieks en/of Latijn in de bovenbouw. Op het atheneum wordt soms Latijn gegeven als keuzevak.

HAVO en VWO

Keuze uit vier profielen

In het havo en het vwo kun je kiezen uit vier profielen. Een profiel bestaat uit een onderwijsprogramma dat de leerling voorbereidt op een opleiding aan een hogeschool (hbo) of universiteit (wo). Er zijn vier profielen:

- natuur en techniek;
- natuur en gezondheid;
- economie en maatschappij;
- cultuur en maatschappij.

Elk profiel heeft een gemeenschappelijk deel, dat voor alle profielen gelijk is. Daarnaast is er een profieldeel dat elk van de profielen kenmerkt. Ten slotte is er een vrij deel. Deze vrije ruimte kan de leerling gebruiken om vakken te volgen uit een ander profieldeel. Dat vergroot je mogelijkheden om door te stromen naar het hoger onderwijs.

Openbare en bijzondere scholen

Openbare en bijzondere scholen

Nederland kent ongeveer 660 scholen voor voortgezet onderwijs. En net als in het basisonderwijs zijn er openbare en bijzondere scholen.

Wat is een openbare school?

Een openbare school staat open voor alle leerlingen, van welke godsdienst of levensovertuiging dan ook. Er zijn ook openbare scholen die volgens bepaalde opvoeding- en onderwijsmethoden werken, zoals Montessori, Jenaplan, Freinet en Dalton.

Wat is een bijzondere school?

Een bijzondere school wordt bestuurd door een vereniging- of stichtingsbestuur. Meestal zitten ouders zelf in het bestuur van zo'n school. Er zijn allerlei soorten bijzondere scholen:

- Confessioneel bijzondere scholen zijn rooms-katholieke, protestants-christelijke, joodse of islamitische scholen. Zij werken vanuit een godsdienst en wereldbeschouwing en combineren dit eventueel met een bepaalde opvoeding- en onderwijsmethode (bijvoorbeeld Montessori of Jenaplan)
- Algemeen bijzondere scholen gaan uit van de gelijkwaardigheid van levensbeschouwingen en combineren dit in de regel met bepaalde opvoeding- en onderwijsmethoden zoals Montessori, Jenaplan en Dalton. Vrije scholen combineren een eigen antroposofische mensvisie met een opvoedingsmethode.

Godsdienstonderwijs: verplicht of niet-verplicht?

Godsdienstonderwijs kan als een verplicht vak op de confessioneel bijzondere scholen worden gegeven. Op de algemeen bijzondere en openbare scholen kan godsdienstles als een niet-verplicht vak worden gegeven. Dit gebeurt dan meestal op verzoek van de ouders.

Meer weten over openbaar en bijzonder onderwijs?

Voor meer informatie over openbaar onderwijs, bijzonder onderwijs of over speciale opvoeding- en onderwijsmethoden, kun je contact opnemen met één van de organisaties die achter in deze gids vermeld staan.

Profielscholen

Er zijn ook zogenaamde profielscholen. Deze scholen bieden naast het reguliere onderwijs extra programma's aan op het vlak van (bijvoorbeeld) sport, taal of cultuur.

LOOT

In Nederland zijn er 29 scholen die beschikken over een zogenaamde LOOT-licentie. Door de LOOT-licentie is het voor de school mogelijk om voor leerlingen met een LOOT-status een meer op maat gemaakt onderwijsprogramma aan te bieden. Hierdoor is het voor de leerlingen met een LOOT-status mogelijk onderwijs te combineren met topsport. Een overzicht van de LOOT scholen is te vinden op www.stichtingloot.nl.

Tweetalig Onderwijs

Voor leerlingen die zich internationaal willen oriënteren, is het tweetalig onderwijs (tto) een goede keuze. De meeste tto-scholen kiezen voor Engels als tweede taal, maar tto-Duits wordt ook aangeboden op twee scholen. In een tweetalige klas krijgen leerlingen in de onderbouw havo/vwo minstens 50 procent van de lessen in het Engels aangeboden. In de onderbouw van het vmbo vindt 30 procent van het onderwijs in die taal plaats, vaak in projectvorm. Daarnaast doen deze leerlingen veel kennis op

over Europa en de wereld daarbuiten. Zij werken ook echt samen met leeftijdgenoten in andere landen. In de bovenbouw van de tto-scholen wordt nog steeds veel aandacht aan de andere taal besteed, maar bereiden de leerlingen zich ook voor op het Nederlandse eindexamen. Het tweetalig onderwijs geeft leerlingen die later graag internationaal willen gaan werken of studeren dus een duidelijke voorsprong.

Vanaf schooljaar 2011-2012 bieden 118 scholen een vorm van tto-onderwijs aan. Tweetalig vwo is te vinden in 108 scholen, daarna volgt het havo met 25 scholen en het vmbo doet vanaf 2011 mee met 15 scholen. Als u wilt weten waar tweetalig onderwijs wordt gegeven, kunt u het best contact opnemen met het Europees Platform in Haarlem, dat het tweetalig onderwijs ondersteunt. Veel informatie is al te vinden op de website www.europeesplatform.nl.

Cultuurprofiel scholen

Cultuurprofiel scholen zijn scholen waar het onderwijs met en over kunst en cultuur een prominente rol heeft. Dit betekent doorgaans dat kunst en cultuur prominent op het rooster staat, er meerdere kunst disciplines aan bod komen en dat de kunstvakken zoveel mogelijk aansluiten bij de andere vakken. Hierbij wordt het curriculum vaak aangevuld met buitenschoolse activiteiten. Bij een cultuurprofiel school gaat het niet alleen om toptalenten, juist ook leerlingen met een buitengewone interesse voor kunst en cultuur kunnen er terecht. Tussen 2004 en 2007 hebben 44 scholen zich ontwikkeld tot Cultuurprofiel school. Sinds 2007 worden deze scholen door het Steunpunt Cultuurprofiel scholen ondersteund. Meer informatie over cultuurprofiel scholen is te vinden op www.cultuurprofiel school.nl.

Het Technasium

Een technasium is een school voor havo, atheneum en/of gymnasium waar het vak Onderzoeken en Ontwerpen (O&O) wordt aangeboden als examenvak in een van de natuurprofielen. Bij dit vak staat centraal het door de leerlingen ontwerpen van een technisch product. Dit gebeurt in samenspraak met de 'opdrachtgever', meestal een bedrijf in de regio. Technasium scholen zijn georganiseerd in regionale netwerken met ca. 5 VO-scholen rond een universiteit of hogeschool. De Stichting Technasium draagt zorg voor de kwaliteitsbewaking. Er zijn nu 60 technasia, in 11 netwerken. Er wordt gestreefd naar een totaal van ca. 100 technasia in Nederland. Meer informatie is te vinden op www.technasium.nl.

Grote en kleine scholen

Grote en kleine scholen

Scholen voor voortgezet onderwijs zijn er in verschillende maten, van groot tot klein.

De grootste scholen zijn vaak brede scholengemeenschappen. Hier kunnen leerlingen op een school (meestal met meer dan één gebouw) terecht voor alle soorten voortgezet onderwijs. Als je van het vmbo naar het havo wil, hoef je dus niet naar een andere school. Een grote school betekent veel leerlingen en veel leraren en andere medewerkers. Brede scholengemeenschappen zijn vaak georganiseerd in leerling-stromen, afdelingen of sectoren. Door deze manier van organiseren wordt de band tussen leerling en leraar onderling versterkt.

Daarnaast bestaan er scholen die een aantal, maar niet alle schoolsoorten bieden. Dit zijn de zogenaamde smalle scholengemeenschappen. Zij bestaan bijvoorbeeld uit alleen vmbo, uit vmbo theoretisch-havo-vwo of uit havo-vwo.

Tot slot kennen we nog categoriale scholen. Deze scholen hebben maar één soort onderwijs, bijvoorbeeld alleen vmbo theoretisch of alleen gymnasium. Het kan zijn dat je op een bepaald moment beter ander onderwijs kunt volgen dan de categoriale school aanbiedt. De meeste categoriale scholen hebben op regionaal niveau afspraken gemaakt zodat je in zo'n geval soepel van de ene naar de andere school kunt overgaan.

Informatie over een school

Hoe kom je aan informatie over een school?

Als je vooraf meer wilt weten over een bepaalde school, dan kan je de schoolgids van die school opvragen. Ook staat informatie over de kwaliteit van scholen op de internetpagina van de inspectie (www.onderwijsinspectie.nl). Daarnaast hebben de meeste scholen een eigen internetsite met veel informatie. Veel scholen organiseren bovendien speciale informatieavonden of open dagen voor nieuwe leerlingen en hun ouders.

Schoolgids

Scholen zijn verplicht een schoolgids uit te brengen voor ouders, verzorgers en leerlingen. In zo'n gids staan veel zaken die bij het kiezen van een school van belang zijn: de uitgangspunten en doelstellingen van een school, de manier van lesgeven, maar ook lestijden en vakantieroosters. In de gids staat daarnaast ook vermeld of de school speciale programma's heeft voor leerlingen die extra hulp nodig hebben, voor topsporters, voor hoogbegeefde leerlingen, ten aanzien van tweetalig onderwijs of voor wat betreft muziek en dans.

Informatie van binnenuit

De schoolgids moet jaarlijks gecontroleerd en zonodig geactualiseerd worden. Wist je trouwens dat de medezeggenschapsraad van een school invloed heeft op de inhoud van deze schoolgids? De gids kun je zelf aanvragen of krijg je automatisch toegestuurd of overhandigd bij je inschrijving. Door de schoolgids kun je alvast een beetje kennismaken met het reilen en zeilen op de school.

Objectiviteit

Toch wil je waarschijnlijk ook wel eens objectief horen hoe de school presteert. Wat is het percentage zittenblijvers en wat zijn de gemiddelde cijfers voor de eindexamenvakken? Komen deze gegevens overeen met andere scholen op je keuzelijstje? Wijken deze cijfers af van de landelijke gemiddelden? Al deze gegevens kunnen een welkome aanvulling zijn op wat je al weet van een school.

Toezichtkaart

Op de website van de Inspectie van het Onderwijs (www.onderwijsinspectie.nl) staat informatie over de kwaliteit van scholen. Deze wordt allereerst gepresenteerd in de vorm van een Toezichtkaart. Daarop staat aangegeven hoe een school presteert en wat voor toezichtsvorm de inspectie heeft toegekend. De Toezichtkaart kan aangevuld zijn met rapporten en brieven die het oordeel van de inspectie onderbouwen.

Opbrengstenkaart

Naast de Toezichtkaart bevat ook de Opbrengstenkaart van de inspectie waardevolle informatie over een school. Met de algemene term opbrengsten worden de aspecten als kennis, vaardigheden en schoolresultaten van leerlingen aangeduid. Die opbrengsten zijn opgenomen in de zogenoemde Opbrengstenkaart van een school.

De juiste schoolkeuze

Schoolkeuze in de praktijk

In principe is er een vrije schoolkeuze voor iedereen. In de praktijk wordt de keuze beperkt door het advies van de basisschool (mede gebaseerd op de uitslag van de eindtoets) en de toelatingseisen voor het vmbo en voor havo en vwo. Leerlingen moeten het onderwijs immers wel aankunnen. Het is vaak niet verstandig om aan een hogere of lagere opleiding in het voortgezet onderwijs te beginnen dan jouw advies van de basisschool aangeeft. Daarnaast kunnen de keuzemogelijkheden beperkt worden door voorwaarden die een school stelt vanuit de optiek van levensbeschouwing of godsdienst. Achter in de gids is een lijst te vinden met vragen die handig zijn bij het vergelijken van scholen. Zo kun je de lijst met vragen gebruiken als je je wilt voorbereiden op een gesprek met een school.

Het advies van de basisschool

Het advies van de basisschool

Bij het bepalen welke school voor voortgezet onderwijs je het meest geschikt lijkt, heb je te maken met in ieder geval twee zaken: het advies van de basisschool en de toelatingseisen bij de theoretische leerweg van het vmbo en het havo en vwo. De directeur en de groepsleraar van groep 8 van de basisschool geven, na overleg met het team, in de loop van het laatste basis-

schooljaar een schooladvies (officieel: het onderwijskundig rapport). Vaak baseert de basisschool het advies mede op de eindtoets die door veel scholen wordt afgenomen, bijvoorbeeld de Citotoets of het Drempelonderzoek. Maar dat is zeker niet het enige. Ook de andere leerprestaties wegen mee, en natuurlijk de interesses en motivatie van de leerling. Het geheel moet in onderlinge samenhang worden bekeken.

Inschatting op succes

Op grond van deze gegevens schat de school in welk niveau je waarschijnlijk met succes kunt volgen: vmbo, havo of vwo. Als de basisschool vindt dat de leerling leerwegondersteunend onderwijs of praktijkonderwijs nodig heeft, is een indicatiestelling nodig. Zie voor meer informatie de paragrafen over het praktijkonderwijs en het vmbo.

Een waardevol advies

Alle basisscholen moeten het schooladvies voor de ouders en leerlingen op papier zetten. De meeste scholen geven bovendien een uitgebreide - mondelinge - toelichting op de eindtoets en het advies. Ook geven ze voorlichting over de keuzemogelijkheden in het voortgezet onderwijs in jullie omgeving.

Scholen voor voortgezet onderwijs hechten veel waarde aan het schooladvies van de basisschool. Dat basisscholen een advies moeten geven is overigens door de wet voorgeschreven.

Hoe gaat de toelating in z'n werk?

Toelating tot vmbo theoretisch, havo of vwo vindt plaats op basis van een geschiktheidsonderzoek. Dit betreft meestal een onderzoek naar kennis en inzicht in het laatste jaar van de basisschool (doorgaans de Citotoets). Een school voor voortgezet onderwijs kan voor toelating ook een minimumscore eisen op de eindtoets van de basisschool. Soms laten scholen een psychologisch onderzoek uitvoeren. Dat gebeurt alleen als ouders het daarmee eens zijn.

Kennismaken met de school

Op naar een eerste kennismaking

De meeste scholen voor voortgezet onderwijs hebben kennismakingsavonden of -middagen, zogenaamde open dagen. Hier kun je als toekomstige leerling samen met je ouders kennis nemen van de mogelijkheden die de school biedt, de manier waarop men onderwijs geeft en wat de school verder doet aan extra activiteiten.

Hebben jullie je keuze eenmaal gemaakt en ben je als leerling toegelaten, dan volgt vaak nog een specifieke informatiebijeenkomst waarin de ouders nader worden geïnformeerd over wat de leerling in de eerste klas te wachten staat. Voor de leerlingen volgt er meestal aan het begin van het eerste schooljaar een kennismakingsperiode.

Weigeren van een leerling

Kan een leerling geweigerd worden?

In principe beslist het bestuur van de school voor voortgezet onderwijs of een leerling wordt toegelaten. Een school mag een leerling dus weigeren. Maar hiervoor moeten dan wel goede redenen zijn, bijvoorbeeld dat een school vol is of dat de leerling niet voldoet aan bepaalde voorwaarden. Deze voorwaarden moeten dan wel vooraf bekend zijn. De school mag leerlingen niet willekeurig weigeren, bijvoorbeeld door toelating afhankelijk te stellen van de aanvullende ouderbijdrage.

Bijzondere scholen mogen je wel weigeren als de godsdienst of levensbeschouwing van jou en je ouders niet past bij die van de school. Maar ze mogen je niet weigeren als er binnen redelijke afstand van je woning geen alternatief in de vorm van een openbare school is.

Een weigering – wat dan?

Het schoolbestuur is wel verplicht om schriftelijk aan je ouders uit te leggen wat de reden van weigering is. Je ouders kunnen dan binnen zes weken, eveneens schriftelijk, bezwaar maken. Het schoolbestuur moet daarna binnen vier weken een nieuwe beslissing nemen, nadat jouw ouders en jij gehoord zijn.

Kosten en regels

Dit hoofdstuk gaat over de kosten van het onderwijs en de regels in het onderwijs. Hier kun je informatie vinden over zaken als de ouderbijdrage, de studiekosten, de leerplicht, overblijven, buitenschoolse activiteiten, vakanties en andere zaken die te maken hebben met financiën en regels.

Wat kost onderwijs eigenlijk?

De kosten voor de overheid

Het door de overheid bekostigde voortgezet onderwijs in Nederland is vanaf 1 augustus 2005 gratis. Maar dat betekent natuurlijk niet dat onderwijs niets kost. Gemiddeld betaalt de Nederlandse overheid € 7.300 per jaar voor elke leerling in het voortgezet onderwijs.

De vrijwillige ouderbijdrage

De kosten voor ouders

Scholen mogen ouders een bijdrage vragen voor extra activiteiten, bijvoorbeeld voor excursies, een sportdag of de kerstviering. Dit gebeurt via de ouderbijdrage. De ouderbijdrage is een vrijwillige bijdrage, dat wil zeggen dat je zelf kunt kiezen of je wel of niet betaalt voor een bepaalde activiteit of voorziening. Die hoogte van de ouderbijdrage verschilt overigens per school. Scholen mogen een leerling de toegang tot de school niet weigeren als je deze bijdrage niet kunt of wilt betalen. Ieder schooljaar sluiten je ouders over de ouderbijdrage een schriftelijke overeenkomst af met de school. In de overeenkomst moet de school duidelijk maken wat er met het geld van de ouderbijdrage gebeurt. Gaan je ouders akkoord met deze bijdrage, dan zijn ze uiteraard ook verplicht om te betalen.

Als je niet betaalt

Het kan zijn dat je niet mag meedoen aan bepaalde festiviteiten of uitstapjes als je ouders niet hebben betaald. Die festiviteiten en uitstapjes worden namelijk vaak uit de vrijwillige ouderbijdrage betaald. Gaat het om excursies die een verplicht onderdeel vormen van het schoolplan, dan zijn de kosten voor rekening van de school. Wil je de ouderbijdrage wel betalen, maar kan je het niet? Scholen zijn verplicht om een reductie- en kwijtscheldingsregeling te hebben waarbij de school rekening kan houden met de hoogte van het inkomen van de ouders.

Gedragcode schoolkosten

Er is een gedragscode Schoolkosten Voortgezet Onderwijs die beschrijft hoe scholen op een zorgvuldige en heldere manier met ouders kunnen communiceren over de schoolkosten. Deze gedragscode is opgesteld door vertegenwoordigers van besturen- en ouderorganisaties en de VO-raad. Je kunt altijd vragen of de school deze code ook toepast. Hij is te downloaden op www.vo-raad.nl.

Meer lezen over de ouderbijdrage?

Meer informatie over de ouderbijdrage staat in de brochure 'Uw bijdrage aan de schoolkosten' van januari 2009. Daarin wordt in meer detail uitgelegd hoe de ouderbijdrage tot stand komt en welke invloed ouders hebben. Je kunt de brochure vinden op www.rijksoverheid.nl.

Wie kan in de studiekosten bijdragen?

Basistoelage

Ben je 18 jaar of ouder en volg je voortgezet onderwijs (of voortgezet speciaal onderwijs, of speciaal voortgezet onderwijs) dan ontvang je een basistoelage. Soms kun je ook in aanmerking komen voor een aanvullende toelage. Ook wanneer je 18 jaar of ouder bent en voortgezet algemeen volwassenenonderwijs volgt, kun je voor deze tegemoetkoming studiekosten in aanmerking komen, afhankelijk van het aantal uren dat je onderwijs volgt.

Let op:

Ouders blijven wettelijk verantwoordelijk voor de kosten van levensonderhoud en studie totdat hun zoon of dochter 21 jaar is, ook al ontvangt deze na de 18de verjaardag een basistoelage.

Kosten voor vervoer

Voor leerlingen met een lichamelijke, verstandelijke, of zintuiglijke handicap is het onder bepaalde voorwaarden mogelijk via de gemeente een vergoeding te krijgen voor de kosten van het vervoer van en naar school. De school en de gemeente kunnen je hierover verder informeren.

De bijdrage voor culturele activiteiten

Cultuurles op school

Zit je in de bovenbouw van het vmbo, havo en vwo, dan krijg je het vak Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV); op het gymnasium heet dit Klassieke Culturele vorming (KCV). Deze vakken bestaan uit drie delen, waarvan CKV1 (KCV1) voor alle leerlingen verplicht is.

Cultuur via school

Tot en met het schooljaar 2011-2012 ontvang je als leerling in het voortgezet onderwijs een Cultuurkaart. Aan de Cultuurkaart is een tegoed van 15 euro per leerling gekoppeld waarmee je, zowel klassikaal als individueel, culturele activiteiten kan ondernemen. De Cultuurkaart geeft ook korting op culturele

activiteiten (CJP-korting). Je hoeft dus geen aparte CJP-pas aan te schaffen. Ook al staat de Cultuurkaart op je eigen naam, hij wordt wel door de school aangevraagd bij de stichting CJP.

Met de kaart meer cultuur.

De docent bepaalt in eerste instantie hoe het tegoed van 15 euro op de Cultuurkaart wordt ingezet. Afhankelijk van het schoolbeleid kan de leerling en/of de docent over het budget beschikken. Het beschikbare budget is overigens niet alleen gekoppeld aan het vak CKV. Met de Cultuurkaart kunnen leerlingen ook culturele activiteiten ondernemen voor andere vakken. Voor taal- of geschiedenisonderwijs kun je bijvoorbeeld naar een Frans toneelstuk of een historisch museum gaan. Op deze manier ontstaat een doorlopende leerlijn cultuureducatie.

Schoolboeken

Gratis schoolboeken

Sinds het schooljaar 2009-2010 zijn scholen voor voortgezet onderwijs verantwoordelijk voor het gratis beschikbaar stellen van schoolboeken en ander lesmateriaal dat specifiek voor een leerjaar door het schoolbestuur wordt voorgeschreven en noodzakelijk is voor het volgen van het onderwijsprogramma. De scholen ontvangen hiervoor een bedrag van de overheid. Hiermee is het kabinet ouders tegemoet gekomen in de schoolkosten die ze voor hun kinderen maken. Eerder werd in dit kader het lesgeld al afgeschaft.

Atlas wel zelf betalen

De school zorgt in principe voor schoolboeken, en informeert ouders welke lesmaterialen daarnaast nog zelf moeten worden aangeschaft. De atlassen en woordenboeken zijn hier een voorbeeld van.

Als u meer wilt weten over dit onderwerp dan kunt u kijken op de website <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/lesgeld-en-schoolkosten-voortgezet-onderwijs>. Dit betreft een algemene site over de schoolkosten en ouderbijdrage, en daarin wordt ook kort uitgelegd wat wel en niet onder 'gratis lesmateriaal'/'gratis schoolboeken' valt. Op deze website is ook de brochure "Uw bijdrage aan de schoolkosten" te downloaden. Daarnaast kunt u met vragen ook terecht bij Postbus 51 via het gratis telefoonnummer 0800-8051 of via www.rijksoverheid.nl, onder het thema 'Onderwijs en cultuur'. Verder biedt ook www.5010.nl informatie over het (voortgezet) onderwijs.

De leerplicht

In elk geval tot je 16e

Vanaf je 5e tot en met het schooljaar waarin je de leeftijd van 16 jaar bereikt, ben je volledig leerplichtig. Die leerplicht is vastgelegd in de Leerplichtwet 1969 waar ouders én jongeren vanaf 12 jaar zich aan moeten houden. De wet gaat er namelijk vanuit

dat jongeren vanaf hun 12de zelf de verantwoordelijkheid hebben om naar school te gaan. Als je dat niet doet (en langdurig spijbelt), dan kun je een taakstraf of een boete krijgen. Ouders kunnen een boete krijgen en in het ergste geval riskeren zij zelfs een gevangenisstraf.

Onder bepaalde voorwaarden kun je vanaf je 14de jaar een alternatief leertraject volgen. Je gaat dan naar school, maar werkt daarnaast ook in de praktijk.

Kwalificatieplicht

Sinds 1 augustus 2007 geldt de kwalificatieplicht. Die plicht houdt in dat jongeren zonder startkwalificatie tot hun 18e verjaardag onderwijs moeten volgen. Een startkwalificatie is een diploma op tenminste havo-, vwo- of mbo-2 niveau. Tijdens de kwalificatieplicht gaat een jongere elke dag naar school of kiest hij/zij voor de combinatie van leren en werken.

Te moeilijk?

Sommige jongeren kunnen geen startkwalificatie halen omdat ze hier niet toe in staat zijn. Jongeren in het praktijkonderwijs, zeer moeilijk lerende kinderen en meervoudig gehandicapte kinderen zijn daarom vrijgesteld van de kwalificatieplicht.

Vrijstellingsregeling

De Leerplichtwet kent een vrijstellingsregeling voor de leerplicht en de kwalificatieplicht (artikel 5, onder a) voor individuele gevallen waarin sprake is van lichamelijke of psychische gronden. Deze kunnen je ongeschikt maken om tot een school of instelling te worden toegelaten.

Wanneer mag je verlof opnemen?

Je kunt vrij krijgen voor de dagen waarop je vanwege de geloofs- of levensovertuiging van je ouders niet op school kunt zijn. Ouders dienen dit uiterlijk twee dagen van tevoren aan de school te melden. Het vrij krijgen geldt ook voor dagen met belangrijke familieverplichtingen, zoals begravenissen of huwelijken.

Schoolvakantieregels

De directeur of rector mag in principe buiten de voor alle leerlingen geldende schoolvakanties geen vrij geven voor een individuele leerling voor bijvoorbeeld een (wintersport)vakantie of bezoek van buitenlandse leerlingen aan het land van herkomst. De directeur of rector van de school mag in heel bijzondere gevallen je wel voor ten hoogste tien dagen per jaar vrij geven om met je ouders op vakantie te gaan. Dat geldt alleen voor ouders die door hun beroep niet in de schoolvakanties weg kunnen gaan. Daarbij is het wel zo dat de directeur of rector geen toestemming mag geven voor vakanties in de eerste twee weken na de grote vakantie.

Als de leerling ziek is

Het kan gebeuren dat je te ziek bent om naar school te gaan. Je ouders moeten de school tijdig op de hoogte stellen van je ziekte,

want de school moet weten waarom je er niet bent. Als je heel lang ziek bent of in het ziekenhuis moet blijven, dan mis je veel lessen. De school is dan verplicht om afspraken te maken met je ouders over vervangende lessen. Want ook als je ziek bent, is het belangrijk dat het onderwijs doorgaat. Krijg je geen les, dan kun je gemakkelijk een leerachterstand oplopen. Daarnaast is het belangrijk dat je sociale contacten met school blijft houden.

In het ziekenhuis

Als je in het ziekenhuis ligt, dan kan de school hulp vragen aan een 'consulent onderwijsondersteuning zieke leerlingen'. Deze consulenten werken bij academische ziekenhuizen en bij de onderwijsbegeleidingsdiensten. Meer informatie hierover is beschikbaar bij je mentor en onder andere op de website van het landelijk netwerk Ziek Zijn en Onderwijs (Ziezon), www.ziezon.nl. Op deze website staat informatie van de gezamenlijke onderwijsbegeleidingsdiensten en academische ziekenhuizen.

Spijbelen

De school let erop dat leerlingen niet zonder duidelijke redenen van school wegblijven. Dit soort verzuim heet spijbelen. Spijbelen is strafbaar en kan je een boete opleveren. In het ergste geval riskeren ouders een gevangenisstraf.

Verzuim vooraf melden

Daarom is het belangrijk dat jij en je ouders elk verzuim - om welke reden dan ook - aan de school melden. Als ouders toestemming willen krijgen voor extra vrij vanwege een bijzondere omstandigheid, dan moeten ze dat in de regel ten minste twee dagen voordat de gebeurtenis plaatsvindt, vragen aan de school.

Verplicht naar school

Uit het bovenstaande kun je opmaken dat de wet ouders verplicht om ervoor te zorgen dat hun kinderen naar school gaan. Zelf ben je vanaf je 12de jaar óók verantwoordelijk voor je aanwezigheid op school. Ben je regelmatig zomaar afwezig of ben je drie dagen achter elkaar afwezig zonder redelijke verklaring, dan waarschuwt de school de gemeente. De leerplichtambtenaar zal dan een onderzoek instellen en controleren of de school, de ouders en de leerling zich aan de wet houden.

De Leerplichtambtenaar

De gemeente controleert of ouders en leerlingen zich aan de leerplicht houden. Deze controles worden gedaan door de leerplichtambtenaren. Je kunt ook bij de leerplichtambtenaar terecht voor vrijstelling van inschrijving op een school. Bijvoorbeeld doordat je niet naar school kan door ernstige lichamelijke of psychische problemen, of doordat je onderwijs volgt op een school in het buitenland, bijvoorbeeld in België.

Voortijdig van school af?

Er kunnen allerlei redenen zijn waardoor je van school gaat zonder een diploma. Eeuwig zonde, want mét startkwalificatie (een havo/vwo of minimaal mbo-2 diploma) heb je veel meer kans op een leuke en goede betaalde baan. Ouders en school zouden dus op allerlei manieren actie moeten ondernemen om te voorkomen dat een leerling voortijdig van school gaat.

Meer weten over schooluitval?

Het Ministerie van OCW heeft een website op internet over voortijdig schoolverlaten met veel informatie over regelgeving en wetenswaardigheden. Het adres is: www.aanvalopschooluitval.nl. Of lees de brochure 'Iedereen naar school' die op school verkrijgbaar is.

Schorsing of verwijdering

Van school gestuurd

Als leerlingen zich ernstig misdragen, dan kunnen ze van school worden gestuurd. De school kan je met opgave van reden voor maximaal een week schorsen. Het besluit tot schorsing wordt schriftelijk aan jou en je ouders bekendgemaakt. De school is verplicht om een schorsing van langer dan één dag schriftelijk te melden bij de Onderwijsinspectie met opgave van redenen. Word je voorgoed geschorst, dan heet het verwijdering.

Wat gebeurt er bij verwijdering van school?

Verwijdering komt maar zelden voor en uiteraard ook niet van de ene dag op de andere. Voordat je verwijderd wordt, is er meestal al heel wat voorgevallen. De beslissing tot verwijdering wordt genomen door het schoolbestuur. Voordat zo'n besluit kan worden genomen, moet je eerst worden gehoord. Als je nog geen 18 jaar bent, moeten ook je ouders de gelegenheid krijgen te worden gehoord. Onvoldoende vordering in de loop van het schooljaar is geen reden voor verwijdering. Ben je nog leerplichtig, dan moet het schoolbestuur er bovendien voor zorgen dat een andere school je toelaat, zodat je je opleiding kan vervolgen. De inspectie wordt over die definitieve verwijdering geïnformeerd.

Bezwaar maken tegen verwijdering

Een beslissing over verwijdering moet het schoolbestuur meteen melden aan de leerplichtambtenaar. Ook moet er worden overlegd met de inspectie. Gedurende deze periode kan je worden geschorst. Het schoolbestuur is verplicht om jou, en als je nog geen 21 jaar bent ook aan je ouders, schriftelijk uit te leggen waarom je wordt verwijderd. Binnen zes weken kan schriftelijk bezwaar worden gemaakt bij het schoolbestuur. Het bestuur moet daarna binnen vier weken opnieuw beslissen over het bezwaar, nadat jij en - als je nog geen 18 jaar bent - ook je ouders zijn gehoord. Zolang het bezwaar in behandeling is, kan de school jou de toegang weigeren.

De gang van zaken op school en in de les

Hoe het toegaat op school en tijdens de les, staat allemaal in dit hoofdstuk. Hier kun je lezen over de vakken die worden gegeven, hoe de school met tussenuren omgaat, wat een brugperiode is. Ook kun je in dit hoofdstuk lezen hoe de school omgaat met het geven van cijfers en met de rapporten.

De medewerkers op school

Een leraar per vak

In het voortgezet onderwijs krijg je voor ieder vak meestal een andere leraar. Dat is wel het grootste verschil met het basisonderwijs: niet meer één leraar per groep, maar een leraar per vak. Soms is er een team van leraren die samen een deel van het onderwijs verzorgen. Het is in ieder geval niet meer zo als op de basisschool, waar leerlingen het hele jaar meestal met maar één leraar optrekken.

Lesgeven met extra taak

Als leerling kun je dus op een dag wel vijf of zes verschillende leraren hebben. Veel leraren geven niet alleen les, maar hebben daarnaast nog een andere taak. Ze zijn bijvoorbeeld mentor of klassenleraar, decaan, leerlingbegeleider of brugklascoördinator. Het komt ook voor dat docenten volledig zijn vrijgesteld van het lesgeven en alleen als decaan of brugklascoördinator werken.

Klassenleraar

Elke klas heeft een eigen mentor of klassenleraar. Meestal komt de klas één keer per week met de mentor bij elkaar. De mentor is er voor de groep maar ook voor de individuele leerling. Zo houdt hij je resultaten in de gaten, bespreekt deze met je en biedt hij een luisterend oor wanneer je een probleem hebt of iets vertrouwelijks wilt bespreken. Natuurlijk kan dat ook met een andere leraar: er is altijd wel een leraar die een luisterend oor heeft voor je probleem. Samen kunnen jullie dan bekijken hoe een probleem het beste aangepakt kan worden. Daarmee wordt wellicht voorkomen dat een leerling vastloopt en de school voortijdig verlaat.

Decaan

De decaan is iemand die leerlingen helpt bij het kiezen van een beroep of vervolgstudie. De decaan geeft adviezen over de aanpak van de studie. Als een leerling dat nodig heeft, kan de decaan ook helpen om een speciaal studietraject uit te zetten.

Niet-onderwijzend personeel

Op school werken niet alleen leraren, maar ook mensen die zich niet direct met lesgeven bezighouden: het niet-onderwijzend personeel. Dit zijn bijvoorbeeld de conciërge, de kantinebeheerder, administratieve medewerkers, de zorgcoördinator of het zorgteam, de amanuensis die onder andere helpt bij proeven in de natuurkunde- of scheikundeles, de systeembeheerder en mediatheekmedewerkers. Al deze mensen werken in dienst van het onderwijs en zijn dus heel belangrijk voor een goede organisatie van de school en de lessen.

De leiding

De dagelijkse leiding van een school voor voortgezet onderwijs is in handen van een directeur of een rector. Grote scholen hebben één of meer adjunct-directeuren of conrectoren, die ieder een speciale taak hebben. Er kan ook een centrale directie worden gevormd met maximaal vijf personen, bijvoorbeeld als een school meer dan één locatie heeft.

De onderbouw

Wat is de onderbouw?

De eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs worden samen 'onderbouw voortgezet onderwijs' genoemd. Ook het derde leerjaar havo en vwo wordt door scholen vaak tot de onderbouw gerekend.

Kerdoelen: wat moet je leren?

Er zijn 58 zogenaamde kerndoelen die beschrijven wat alle leerlingen in de onderbouw moeten leren. Kort omschreven leer je wat iedereen moet kennen en kunnen om later in de maatschappij goed te kunnen functioneren, zowel als persoon, als burger en als werknemer. Ook wordt in de onderbouw de basis gelegd voor het vervolgonderwijs, om te beginnen voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. De kerndoelen kun je vinden op www.rijksoverheid.nl.

Wanneer komt een kerndoel aan de orde?

De school bepaalt zelf in welk leerjaar een kerndoel aan bod komt en hoeveel uren dat kost. Een school kan bijvoorbeeld een bepaald deel van het programma in het eerste leerjaar al helemaal afronden of een bepaald vak pas vanaf het tweede leerjaar geven. Precieze informatie hierover is te vinden in de schoolgids.

Voor de leerlingen die leerwegondersteunend onderwijs volgen of die na twee jaar waarschijnlijk het leer-werktraject zullen

volgen, hebben de scholen meer ruimte voor eigen invulling en voor onderwijs op maat voor specifieke leerlingengroepen. In de schoolgids biedt de school informatie hierover.

Bovenop de kerndoelen

Ongeveer tweederde van de eerste twee leerjaren moet worden besteed aan onderwijs dat is gericht op de kerndoelen. Daarnaast moeten havo'ers en vwo'ers naast het Engels twee andere moderne vreemde talen volgen (in principe Frans en Duits). Vmbo'ers (met uitzondering van de leerlingen die de basisberoepsgerichte leerweg volgen) moeten naast het Engels ten minste één moderne vreemde taal volgen. Klassieke talen zijn verplicht voor leerlingen die het gymnasium doen.

De differentiële ruimte

Naast de kerndoelen is maximaal een derde van de tijd beschikbaar voor maatwerk en eigen keuzes. Een deel van deze zogeheten differentiële of vrije ruimte is al gevuld met aanvullende eisen (zie de vorige alinea). Daarnaast kunnen (in het vmbo) meer praktische en beroepsgerichte programma's worden aangeboden. Ook kan er bijvoorbeeld meer aandacht worden besteed aan Nederlands of wiskunde of aan kunstvakken en lichamelijke opvoeding. Of er kunnen uitdagende programma's worden aangeboden voor hoogbegaafden, dan wel remediërende programma's voor leerlingen die net even een extra zetje nodig hebben. Een school kan er ook voor kiezen andere talen te geven, zoals Portugees, Italiaans, Nieuwgrieks, Spaans en Hindi. Ook wordt op sommige scholen godsdienstles of levensbeschouwelijke vorming gegeven in de vrije ruimte. Weer andere scholen besteden die tijd aan extra begeleiding van de leerlingen, in de vorm van mentoruren en studiebegeleiding.

Differentiatie als onderscheidend vermogen

Voor ouders en leerlingen is het belangrijk te weten wat de school met de differentiële ruimte doet. Juist de invulling van deze ruimte laat zien wat de school belangrijk vindt naast het verplichte onderwijs. Zo krijgt elke school z'n eigen karakter.

Verantwoording voor de differentiële ruimte

De school moet aan de inspectie verantwoorden dat ze alle kerndoelen aanbiedt en alle leerlingen goed voorbereidt op de bovenbouw. Zeker zo belangrijk is dat de school - via schoolplan en schoolgids - aan de directe omgeving van de school verantwoording aflegt over de vrije ruimte: aan ouders, leerlingen en personeel. Via de medezeggenschapsraad kunnen ouders invloed uitoefenen op de invulling van de vrije ruimte.

De aanpak van de lesstof

In de onderbouw leren alle leerlingen dus voor een groot deel dezelfde dingen. De manier waarop verschilt echter. Leerlingen verschillen nu eenmaal in aanleg, interesses en leerstijl. Scholen werken daarom de kerndoelen op verschillende manieren uit in concrete onderwijsprogramma's. Dat kan praktisch of

theoretisch, abstract of concreet, op het niveau van de basisberoepsgerichte leerweg of op dat van het vwo, disciplinair of vakoverstijgend zijn, enzovoorts. Scholen en leraren zullen de onderwijsvormen kiezen die het best bij verschillende groepen leerlingen en bij de verschillende lesstof passen.

Anders dan vroeger

De wettelijke kaders voor de onderbouw bieden scholen meer mogelijkheden voor eigen schoolbeleid dan vroeger. Belangrijke doelen van de onderbouw zijn meer aandacht voor verschillen tussen leerlingen en meer aandacht voor samenhang in het curriculum. Om deze doelen te realiseren, kiezen veel scholen ervoor het onderwijs op een andere manier te organiseren. En dat is heel anders dan in de tijd dat je ouders naar school gingen!

De vakken in de onderbouw

In de kerndoelen wordt aandacht besteed aan aspecten van: Nederlands, Engels, geschiedenis en staatsinrichting, aardrijkskunde, economie, wiskunde, natuur- en scheikunde, biologie, verzorging, informatiekunde, techniek, lichamelijke opvoeding en beeldende vorming, muziek, drama en dans. Daarnaast zijn één of twee andere moderne vreemde talen (veelal Frans en/of Duits) verplicht.

Projecten of leergebieden

Het onderbouwprogramma kan bestaan uit deze vakken apart, maar ook bijvoorbeeld uit een aantal vakken samen. Scholen kiezen vaak voor projecten of leergebieden waarin bijvoorbeeld de lesstof van een aantal vakken in samenhang wordt onderwezen.

Samenhang

De samenhang tussen vakken, projecten en leergebieden kan op verschillende manieren zijn vormgegeven. Zo kunnen bepaalde onderwerpen bij verschillende vakken terugkomen. Maar scholen mogen ook vakken bundelen. Ze kunnen dan bijvoorbeeld lesgeven over 'natuur'. Zo'n vak bestaat dan uit een combinatie van natuur- en scheikunde en biologie. En in een leergebied 'mens en maatschappij' kunnen bijvoorbeeld geschiedenis en staatsinrichting, aardrijkskunde en economie worden gecombineerd. De school mag ook informatiekunde combineren met andere vakken. Kortom, er is nogal wat mogelijk. Uiteraard wil je vooraf weten hoe de school de kerndoelen in vakken, projecten en/of leergebieden uitwerkt. Vraag er naar bij je (nieuwe) school.

Friese taal

In Friesland wordt ook les gegeven in de Friese taal, tenzij de school hiervoor ontheffing heeft gekregen.

Wat & hoe

De overheid schrijft dus alleen het wat (de kerndoelen) voor, niet het hoe. Op basis van professionele inzichten kunnen scholen zelf werkvormen kiezen die passen bij de leerstof, de leerlingen en de

school. In de schoolgids staat precies beschreven hoe dit op de school geregeld is. Overigens kunnen ouders, leerlingen en personeel hier via de Medezeggenschapsraad invloed op uitoefenen.

De brugperiode

De brugklas

De meeste scholen voor voortgezet onderwijs met meer dan één onderwijssoort kennen een brugperiode van één of twee jaar. Deze periode staat voor een overgang van de ene naar de andere periode. Die brugklas of brugperiode is onder andere bedoeld om de keuze - vmbo-beroepsgericht of theoretisch, vmbo theoretisch of havo en havo of vwo - nog een tijdje uit te stellen. In die periode gaat de school na wat voor jou de meest passende onderwijssoort is.

Op weg

Scholen kunnen de groepen op verschillende manieren indelen. Op veel scholen kom je in een brugklas met leerlingen die ongeveer hetzelfde schooladvies hebben, bijvoorbeeld vmbo beroepsgericht-theoretisch, vmbo theoretisch-havo, havo-vwo. Dat worden dakpanklassen genoemd. Op andere scholen zit je juist met allerlei verschillende leerlingen bij elkaar in de brugperiode.

De vakken in de onderbouw

Moet elke leerling alle vakken volgen?

In de onderbouw heb je een breed vakkenpakket. Eén van de doelen hiervan is om je niet te snel in een bepaalde richting te sturen. Alle leerlingen krijgen dan ook dezelfde brede basis voor het vervolgonderwijs. Maar niet voor iedere leerling biedt dit de beste kansen op succes. Soms kan een breed vakkenpakket je juist belemmeren. Dan zijn er mogelijkheden voor vrijstellingen. Bijvoorbeeld wanneer een bepaald vak voor jou een te grote hindernis blijkt te zijn. Scholen kunnen je in overleg met je ouders vrijstelling voor dat vak geven. De tijd die vrijkomt vanwege de vrijstelling moet je aan andere vakken besteden.

Aangepast programma

Voor leerlingen in het leerwegondersteunend onderwijs of leerlingen die na twee jaar waarschijnlijk het leer-werktraject zullen volgen, kunnen scholen groepen vormen die een programma met minder vakken aangeboden krijgen. Daardoor is er meer tijd en aandacht voor de overige vakken. De manier waarop dit gebeurt, kan per school verschillen. In de schoolgids staat hoe dit werkt. Als ouders het niet eens zijn met de beslissing van de school om hun kind in zo'n groep met een aangepast programma te plaatsen, kunnen zij daarover een klacht indienen bij de onafhankelijke klachtencommissie van de school (zie ook hoofdstuk 7).

Ook voor andere leerlingen kan de school groepen vormen met een programma dat voor één of meer vakken afwijkt van de voorschriften.

Maatschappelijke stage

Jouw rol

Goed onderwijs bereidt je voor op je rol in en jouw bijdrage aan de samenleving. De maatschappelijke stage is een van de activiteiten die hier in belangrijke mate aan bijdragen. Een maatschappelijke stage is vrijwilligerswerk. Je doet ervaring op in de praktijk. Je maakt op een andere manier kennis met de samenleving, komt in aanraking met groepen waar je normaal gesproken niet zo snel mee in aanraking komt en ervaart hoe nuttig én leuk het is iets voor een ander en de samenleving te doen. Tijdens de stage merkt je dat jouw inzet ertoe doet en dat de samenleving is wat je er samen met anderen van maakt.

Wat is een maatschappelijke stage?

De maatschappelijke stage is een praktische leerervaring waarbij jongeren tijdens hun schooltijd (verder) kennis kunnen maken met vrijwilligerswerk en een onbetaalde bijdrage leveren aan de samenleving. Op deze manier leren ze hun directe omgeving op een andere manier kennen. Leerlingen kunnen binnen en buiten de school vrijwilligersactiviteiten doen. Ze kunnen bijvoorbeeld buurtactiviteiten organiseren, een rondleiding maken voor een museum of een boodschappenservice opzetten voor bejaarden in de wijk. De maatschappelijke stage is dus geen stage om praktijkervaring in een beroep op te doen, maar een stage die leerlingen doen voor anderen en waar ze zelf ook van leren.

Hoe kom je aan een maatschappelijke stage?

De maatschappelijke stage begint bij de leerling. Tijdens de voorlichting bepaalt de leerling wat voor maatschappelijke stage hem/haar leuk lijkt. Vervolgens zoekt de leerling een klus die daarbij past. Leerlingen die hulp nodig hebben bij het vinden van een geschikte stageplek, kunnen de school inschakelen voor hulp.

Wat voor maatschappelijke stages zijn er?

De afgelopen jaren zijn er leuke, creatieve en hele diverse maatschappelijke stages gelopen. De maatschappelijke stage kent namelijk geen vaste vorm en wordt ingevuld op basis van de ideeën van de leerling. Er zijn leerlingen die tijdens de maatschappelijke stage voor thuis- en daklozen zijn gaan koken, leerlingen die een cultureel festival hebben georganiseerd, maar ook leerlingen die inburgeraars hebben geholpen met de Nederlandse taal. De mogelijkheden zijn oneindig en afhankelijk van de interesse van de leerling.

Nu voor iedereen

De maatschappelijke stage is in fases ingevoerd. Na een uitgebreide pilotfase is de maatschappelijke stage vanaf schooljaar 2011-2012 een verplicht onderdeel van het onderwijsprogramma. Alle leerlingen die dan instromen in het voortgezet onderwijs zullen tijdens hun schoolloopbaan een maatschappelijke stage lopen van minimaal 30 uur.

De rol van de ouders

Een goede stageplek is goud waard. Schroom niet om je ouders in te schakelen voor hulp. Zij staan immers al midden in de maatschappij en kunnen je helpen om van je stage een succes te maken. Dat kan door de verschillende rollen die ouders hebben:

- Je ouders hebben vaak een breed sociaal netwerk, zoals werk, sportverenigingen, vrienden, de kerk of moskee. Daarmee kunnen ouders een waardevolle bron zijn voor contacten die leuke en uitdagende stageplekken aanbieden;
- Je ouders hebben een voorbeeldrol ten aanzien van sociale betrokkenheid en doen misschien zelf ook vrijwilligerswerk. Thuis kunnen je ouders met jou terugkijken op je stage en je ervaringen bespreken;
- Je ouders kunnen je zelfs begeleiden op de stageplek.

Meer weten over de maatschappelijke stage?

Meer informatie is te vinden op www.maatschappelijkstage.nl. Ook is er een telefonische helpdesk voor vragen via 079-323 24 44.

Onderwijstijd

Uren onderwijs per jaar

De wettelijke voorschriften voor onderwijstijd gaan veranderen. Nu is nog niet precies te zeggen wanneer die veranderingen precies van kracht zullen worden, de nieuwe Tweede Kamer moet het betreffende wetsvoorstel eerst nog behandelen. Waarschijnlijk vanaf schooljaar 2012-2013. Een belangrijk element van die wetswijziging betreft de inkorting van de zomervakantie in het voortgezet onderwijs naar zes weken (zodat de zomervakantie gelijk valt met die in het primair onderwijs); in ieder geval zullen de zomervakanties in 2011 en 2012 nog zeven weken duren. Vooruitlopend op de wetswijziging geldt al wel dat in elk schooljaar ten minste 1000 (klok)uur onderwijs moet worden gegeven, behalve in het examenjaar, waar de norm 700 uur is. Dit komt gemiddeld neer op ongeveer 26 à 27 uur onderwijs per week. In principe zijn die 1000 uur voor alle leerlingen verplicht maar een school mag maximaal 40 uur onderwijsactiviteiten aanbieden die niet voor alle leerlingen verplicht zijn maar wel voor alle leerlingen toegankelijk (maatwerkactiviteiten).

Wat valt onder onderwijstijd?

Een uitgebreide definitie van onderwijstijd is: de onderwijsactiviteiten die onder de pedagogisch-didactische verantwoordelijkheid van daartoe bekwaam onderwijspersoneel worden uitgevoerd, deel uitmaken van het door de school geplande en voor de leerlingen verplichte onderwijsprogramma en door een inspirerend en uitdagend karakter bijdragen aan een zinvolle invulling van de totale studielast van leerlingen.

Meepraten over onderwijstijd

Door de nieuwe voorschriften voor onderwijstijd kunnen ouders en leerlingen via de medezeggenschap meer invloed op de kwalitatieve invulling van de onderwijstijd uitoefenen. De school stelt jaarlijks voor hoe (met welke activiteiten) zij het onderwijsprogramma willen invullen. De kerndoelen en exameneisen geven hierbij de richting aan. Ook geeft de school aan hoe zij omgaan met (voorziene) lesuitval. Als een leraar ziek wordt of plotseling weg moet, valt er wel eens een les uit. Leraren volgen bijscholingscursussen en vergaderen soms. Dan vallen er ook lessen uit. De ouder- en leerling-geleding van de medezeggenschapsraad krijgt instemmingsrecht op die invulling van het onderwijsprogramma, inclusief het beleid omtrent lesuitval. Hiervoor zal de Wet medezeggenschap op scholen voor het voortgezet onderwijs worden aangepast. Vervolgens neemt de school de wijze waarop ze het onderwijsprogramma invullen, op in de schoolgids.

De hierboven beschreven wijzigingen zullen waarschijnlijk vanaf schooljaar 2012-2013 worden ingevoerd.

Vooruitlopend op die wetswijziging, hebben scholen echter nu al meer ruimte om nieuwe onderwijsactiviteiten aanbieden; ook activiteiten die niet zijn opgenomen in het beoordelingskader dat de inspectie heeft gebruikt in haar onderzoek naar de onderwijstijd. Ouders en leerlingen moeten wel met die nieuwe activiteiten hebben ingestemd.

Lesrooster

De vakken die je volgt worden in een wekelijks rooster van lessen aangeboden. Hoe het lesrooster eruit ziet, kan verschillen. Sommige scholen bieden lessen aan van 50 minuten. Andere scholen gaan uit van kortere of langere lessen, of gebruiken andere onderwijsvormen, zoals praktische opdrachten of projecten. Het totale onderwijsprogramma moet in alle gevallen 1000 of 700 uur per schooljaar waarbij in uren van 60 minuten geteld wordt.

Lesuitval en tussenuren

Wel les, geen les

Als een leraar ziek wordt of plotseling weg moet, valt er wel eens een les uit. Leraren volgen bijscholingscursussen en vergaderen soms. Dan vallen er ook lessen uit. Je hebt echter wel recht op voldoende onderwijstijd, en scholen zullen leerlingen dan ook een alternatief programma moeten aanbieden of lesvervangende activiteiten moeten organiseren. Voor lesuitval die van tevoren voorzien kan worden (bijvoorbeeld vanwege periodieke vergaderingen), kan ook van tevoren een alternatief worden gepland. Het rooster kan aangepast worden of er kan een les in een ander vak gegeven worden. Iedere school geeft in het schoolplan aan wat gedaan wordt tegen het uitvallen van lessen en bespreekt dit in de medezeggenschapsraad.

Iets anders zijn tussenuren die standaard in het lesrooster zijn opgenomen. Meestal worden tussenuren zoveel mogelijk vermeden, maar dat is niet altijd mogelijk. Het is belangrijk om te weten hoe de school omgaat met lesuitval en tussenuren in verband met het toezicht op de leerlingen, de verantwoordelijkheid, de aansprakelijkheid en de veiligheid. De school moet in de schoolgids aangeven hoe de verplichte onderwijstijd wordt ingevuld en wat zij doen bij lesuitval en tussenuren. De medezeggenschapsraad moet daarmee instemmen.

Extra begeleiding door de school

Huiswerkbegeleiding en studieles

De overgang van de basisschool naar het voortgezet onderwijs is vaak heel groot. Daarom bieden scholen vaak speciale hulp om die verandering goed te kunnen verwerken. Dit gebeurt onder meer in de vorm van studielessen en huiswerkbegeleiding op school. Studielessen zijn bedoeld om leerlingen te leren hoe ze moeten studeren en hoe ze dat zelf kunnen organiseren. Bovendien maken mentoren leerlingen wegwijs op hun nieuwe school. Huiswerkbegeleiding bestaat meestal uit het maken van huiswerk op school. Daarbij wordt hulp geboden door een leraar. Ga na welke extra begeleiding jouw (toekomstige) school biedt.

Het rapport

Al je resultaten op een rij

Op de meeste scholen voor voortgezet onderwijs krijg je drie à vier keer per jaar een rapport waarin je resultaten staan. Sommige scholen geven ook nog zogenaamde tussenrapporten, waardoor je ongeveer om de zes weken kunt zien wat je vorderingen zijn.

De cijfers worden gebaseerd op een groot aantal gegevens over je prestaties. Scholen hebben daar allemaal hun eigen systeem voor, maar in grote lijnen gaat het om de gecombineerde resultaten van:

- schriftelijke en mondelinge overhoringen van huiswerk;
- schriftelijke toetsen of proefwerken;
- beoordelingen van werkstukken.

Vraag bij de school naar de manier waarop de resultaten van de leerlingen worden gemeten en hoe cijfers worden bepaald.

Een veilig schoolklimaat

Een veilig schoolklimaat

Ook op scholen kom je helaas wel eens in aanraking met klasgenoten die zich misdragen of zelfs gewelddadig zijn. Dat geweld kan allerlei vormen hebben: van schelden, pesten, vernieling, diefstal tot en met (seksuele) intimidatie, discriminatie en vechtpartijen. Ook leraren en ouders maken zich soms schuldig aan

vormen van geweld. Het is heel belangrijk dat docenten en ander personeel, leerlingen en ouders samen werken aan het voorkomen en bestrijden van alle vormen van geweld.

Leerlingenstatuut

Het scheppen van een veilig leer- en werkklimaat is niet alleen een zaak van de school. Daar begint het wel vaak. Dat kan met duidelijke regels en afspraken over de manier waarop leerlingen en leraren met elkaar omgaan. Die regels staan in het leerlingenstatuut. De school moet ervoor zorgen dat leerlingen op de hoogte zijn van die regels (zie voor uitgebreide informatie hoofdstuk 6).

Veiligheidsplan

Scholen moeten een zogenaamd veiligheidsplan en een plan voor - goede - arbeidsomstandigheden opstellen. Het gaat niet alleen om technische veiligheid, zoals eisen aan de lokalen, verlichting, de stoelen en dergelijke. Het gaat ook om 'beveiliging' en maatregelen tegen pesten, bedreiging, seksuele intimidatie en geweld. In dit plan kunnen ze bijvoorbeeld de aanstelling van vertrouwenspersonen regelen, klachtenprocedures opstellen en een klachtencommissie in het leven roepen. Scholen zijn verplicht een klachtenregeling in te stellen. In het voortgezet onderwijs geldt deze regeling voor personeel, ouders en leerlingen. Het schoolbestuur moet een klachtencommissie instellen, waar de klachten kunnen worden ingediend. Zie voor verdere informatie hoofdstuk 7 van deze gids.

Misbruik

Vermoeden van seksueel misbruik

Bij een vermoeden van seksueel misbruik of seksuele intimidatie van een minderjarige leerling door een personeelslid van de school geldt er een wettelijke meldplicht aan het schoolbestuur. Het bestuur is op zijn beurt verplicht dit te bespreken met de vertrouwensinspecteurs van de Onderwijsinspectie. De vertrouwensinspecteur stelt vast of sprake is van een redelijk vermoeden van een strafbaar feit. Als de conclusie van het overleg met de vertrouwensinspecteur is dat hier inderdaad sprake is van een redelijk vermoeden dan is het schoolbestuur verplicht aangifte te doen.

Communicatie over veiligheidsbeleid

Voor ouders en leerlingen is het van groot belang om te weten wat de school doet op het terrein van veiligheid. Vanaf 1 augustus 2006 zijn scholen daarom verplicht om in hun schoolgids een aparte paragraaf aan dit onderwerp te besteden. Ouders en leerlingen kunnen verder via de medezeggenschapsraad, de ouderraad of de leerlingenraad betrokken worden bij de verlichting over het veiligheidsbeleid. En natuurlijk kunnen ze zo ook meewerken aan de uitvoering ervan.

Een veilige omgeving bij school

Ook de gemeenten dragen hun steentje bij. Bijvoorbeeld in de vorm van afspraken met de wijkpolitie, het buurthuis en het jongerenwerk. Maar ook moet de gemeente zorgen voor voorzieningen in de buurt van de school die de omgeving veiliger maken. Daarbij moet je denken aan meer verlichting, verkeerslichten, surveillance, verkeersdrempels enzovoort.

Meer weten over veiligheid op school?

Wil je meer of andere informatie over veiligheid op school, dan kun je terecht bij het Centrum School en Veiligheid, www.school-enveiligheid.nl of 030-2856616, dagelijks tussen 10.00 en 14.00 uur.

Pesten

Leerlingen die gepest worden, maar ook ouders en leerlingen die vragen hebben over pesten, kunnen terecht op www.pestweb.nl. Pestweb biedt ook een hulplijn aan voor kinderen. Ze luisteren naar je en proberen samen met jou een antwoord of een oplossing te vinden tegen het pesten. Bellen kan elke schooldag tussen 13.00 en 17.00 uur op 0800-2828280 met een vaste telefoon (gratis) of 0900-2828280 met je mobiele telefoon (niet gratis). Ook kun je chatten en mailen met Pestweb.

Praktische zaken

Overblijven tussen de middag

Alle scholen voor voortgezet onderwijs hebben een aula of een kantine waar je kunt overblijven. Dat overblijven is gratis, maar het eten en drinken niet. Die kosten komen voor rekening van jou en je ouders.

Waar ben je en wie is verantwoordelijk?

Vanaf het moment dat je 's morgens op school aankomt, begint de verantwoordelijkheid van de school voor jou. Dat kan zijn als de lessen beginnen, maar ook eerder als de school zelf heeft bepaald dat leerlingen eerder kunnen komen. De verantwoordelijkheid van de school eindigt als de lessen zijn afgelopen. Scholen organiseren ook zogenaamde buitenschoolse activiteiten. Zoals de naam al aangeeft, gaat het dan om reisesjes, excursies en dergelijke buiten het schoolterrein, maar wel georganiseerd door de school. De school is dan eveneens verantwoordelijk voor jou.

Wie is aansprakelijk?

Verantwoordelijkheid heeft ook te maken met aansprakelijkheid. De vraag of de school altijd aansprakelijk is voor eventuele schade die jij oploopt of die jij een ander toebrengt, is niet zomaar te beantwoorden. Het gaat bij aansprakelijkheid namelijk om de vraag wat redelijk en billijk is. Met andere woorden: is er een situatie waarin jij of je ouders aansprakelijk zijn of is de school tekortgeschoten in het toezicht of vereiste handelen? In dat geval brengt de eigen verzekering voor wettelijke aansprakelijkheid (WA-verzekering) meestal uitkomst. Bovendien

kan een schoolongevallenverzekering nuttig zijn. Doorgaans wordt zo'n verzekering via de school aangeboden. Scholen kunnen voor hun leerlingen een collectieve ongevallenverzekering afsluiten. Dat is vooral van belang als er buitenschoolse activiteiten worden ondernomen. Vraag de school hoe dat geregeld is.

De zomervakantie

De zomervakantie in het voortgezet onderwijs duurt, zolang het wetsvoorstel Onderwijstijd nog niet is aangenomen, zeven weken. Wanneer de zomervakantie valt, verschilt per regio. Om de vakantiedrukke te spreiden is Nederland in drie regio's verdeeld (noord, midden en zuid). Een van de regio's krijgt als eerste vakantie, een week later volgt een tweede regio en weer een week later is de laatste regio aan de beurt. De zomervakanties duren in alle regio's wel even lang. Kijk op www.rijksoverheid.nl voor de exacte data per schooljaar.

Andere vakanties

Wanneer de andere vakanties beginnen en hoe lang die duren, bepaalt het bestuur van de school. De minister bepaalt alleen de zomervakantie en geeft voor de andere vakanties een advies. De meeste scholen volgen dat advies overigens wel op maar het is wel van belang om in de schoolgids van uw school te kijken! De school zal in het begin van het jaar vertellen wanneer de vakanties zijn en hoe lang ze duren. Leerlingen die vijf dagen per week naar school gaan, krijgen maximaal 68 dagen vrij. Dat is inclusief de nationale feestdagen.

Anders vrij

Het ministerie wil de zomervakantie in het voortgezet onderwijs terugbrengen tot zes weken zodat de zomervakantie gelijk valt met die in het primair onderwijs. De vijf vrijkomende dagen kunnen scholen als roostervrije dagen voor leerlingen verspreid over het jaar inplannen. Scholen moeten dit helder en tijdig laten weten aan ouders en leerlingen nadat de medezeggenschapsraad ermee heeft ingestemd. Dit voornemen is opgenomen in het wetsvoorstel onderwijstijd. Nu is nog niet te zeggen wanneer dit voornemen precies van kracht zal worden omdat de Tweede en Eerste Kamer het betreffende wetsvoorstel nog moeten behandelen. Waarschijnlijk zal het vanaf schooljaar 2012-2013 in zal gaan. Zeker is dat de zomervakantie in 2012 nog zeven weken zal duren.

Keuzes en adviezen tijdens de rit

Als de onderbouw er bijna op zit, is het tijd om keuzes te maken. Daar komt heel wat bij kijken, en dus is het zaak om verstandig en verantwoord te kiezen. In dit hoofdstuk vind je informatie over wanneer je gaat kiezen en wat er bij komt kijken.

De studie- of beroepsrichting kiezen

Eerst oriënteren, dan kiezen

In de onderbouw krijgen alle leerlingen in principe nog dezelfde vakken. Daarna moet je kiezen voor een studie- of een beroepsrichting. Je kiest dus - anders dan vroeger - niet direct bij binnenkomst in het voortgezet onderwijs voor vmbo, havo of vwo. Wel bekijkt de school jouw individuele mogelijkheden. Daarnaast krijg je een zogenoemde 'oriëntatie op studie of beroep'. Daarin leer je meer over allerlei beroepen en de opleidingen die daarvoor nodig zijn. Deze oriëntatie vormt een vast onderdeel van de onderbouw. Informeer ernaar bij de school.

Het advies aan het einde van het tweede leerjaar

Welke richting ga je op?

Aan het eind van het tweede leerjaar krijg je een advies van school. Daarin staat meestal welke algemene richting je het beste kan volgen: vmbo, havo of vwo. Als de school je adviseert om naar het beroepsonderwijs te gaan, dan zal de school meestal ook aangeven welke beroepsrichting het meest voor de hand ligt. Bijvoorbeeld: bouwtechniek, mode en commercie, voertuigtechniek, handel en verkoop, metaaltechniek, elektrotechniek of verzorging.

De invloed van de ouders

Samen bepalen

Zo'n beslissing over de verdere (school)loopbaan na de onderbouw is natuurlijk niet niks. Het is dan ook heel belangrijk dat ook je ouders nauw betrokken zijn bij die keuze.

Samen met de school moeten jullie bepalen:

- waar je aanleg voor hebt;
- wat je ambities zijn;
- welke capaciteiten je hebt;
- waar je de beste kansen hebt om jouw talenten maximaal te ontwikkelen.

Met de antwoorden op deze vier vragen in het achterhoofd kunnen jullie een verstandige keuze maken. Het is hierbij zaak om een goede balans te zoeken tussen 'willen' aan de ene kant en 'kunnen' aan de andere.

Het schooladvies

Is het schooladvies bindend?

Niemand is verplicht om het advies van de school te volgen. Maar de school beslist wel of leerlingen overgaan naar hun volgende leerjaar vmbo, havo of vwo. Als jullie je om welke reden dan ook niet in het advies kunnen vinden, dan is het zaak daar snel met de school over te praten. Bedenk daarbij dat een school bij de voorbereiding van zo'n advies zorgvuldig te werk gaat. In de meeste gevallen worden school en ouders het snel eens. Lukt dat niet, dan kunnen jullie altijd nog overwegen van school te veranderen. Het is overigens wel zo, dat de ontvangende school rekening moet houden met het advies van de school van herkomst.

Adviezen na het tweede leerjaar

Van begin tot eind

De school begeleidt je van begin tot eind en geeft je hierbij op verschillende momenten informatie en advies. Zo moeten vmbo-leerlingen aan het einde van het tweede leerjaar weten welke sector en welk beroepsgericht programma ze willen volgen in de bovenbouw. Havo- en vwo-leerlingen moeten aan het einde van het derde leerjaar één van de profielen kiezen. Daarnaast kunnen leerlingen ervoor kiezen hun opleiding later voort te zetten in een vakopleiding of middenkaderopleiding van het middelbaar beroepsonderwijs. Op dat moment moet dus duidelijk zijn in welke beroeps- of studierichting je je verder kunt en wilt ontwikkelen.

Denk na over je vak(ken)

De samenstelling van het vakkenpakket is heel belangrijk. Het pakket vakken waarin eindexamen is gedaan, bepaalt namelijk grotendeels welke mogelijkheden er zijn om verder te studeren in vakopleidingen en middenkaderopleidingen van het middelbaar beroepsonderwijs, het hoger beroepsonderwijs of het wetenschappelijk onderwijs. Het is dan ook zaak dat jullie je informeren over de eisen die vervolgopleidingen stellen aan het eindexamenpakket. De schooldecaan kan je er alles over vertellen.

Hulp bij het kiezen

Je keuze voor je eindexamenpakket hoeft je natuurlijk niet alleen te maken. Je ouders zijn je hierbij uiteraard tot steun en ook de school kan je gericht adviseren en informeren over de voor- en tegens van de verschillende mogelijkheden.

Op weg naar het examen

En dan, aan het einde van de rit, het examen. In dit hoofdstuk staat beschreven wat er allemaal speelt rond het eindexamen in het voortgezet onderwijs. Er komen verschillende onderwerpen aan bod zoals het eindexamenprogramma, het reglement, doorstromen, en, het belangrijkste, wanneer ben je geslaagd of gezakt?

Het globale eindexamenprogramma

Examenvoorbereiding

In de laatste twee jaar van het voortgezet onderwijs bereid je je voor op het examen. Op het vwo ben je hier de laatste drie jaar mee bezig. Het grootste deel van de lessen in deze laatste jaren wordt besteed aan de examenvakken. Op het vmbo ga je bovendien in het derde of vierde jaar meestal op een werkstage die aansluit bij de opleiding.

In welke vakken je examen doet, hangt af van je opleiding (vmbo, havo, vwo) en de gekozen sector/afdeling binnen het vmbo of het gekozen profiel in het havo of vwo.

Schoolexamen en centraal examen

Het eindexamen bestaat in de regel uit twee delen: het schoolexamen en het centraal examen. Om met het centraal examen te beginnen: dit wordt gehouden aan het einde van het laatste schooljaar en is voor heel Nederland hetzelfde voor alle leerlingen van dezelfde onderwijssoort. Het ministerie van OCW bepaalt de programma's voor het gehele eindexamen. Hierin staat voor ieder vak wat de examenstof is en hoe de examenstof is verdeeld over het schoolexamen en het centraal examen. Daarnaast bepaalt het College voor examens (CvE) op welke dagen en tijdstippen de centrale examens moeten worden afgenomen.

De schoolexamens vinden verspreid over het voorlaatste en laatste schooljaar plaats, maar altijd vóór het centraal examen. De school maakt zelf het rooster voor het schoolexamen en bepaalt ook de examenopgaven. De inspectie beoordeelt de kwaliteit van de schoolexamens.

Het examenreglement

Het examenreglement

Iedere school heeft een examenreglement. Hierin staat onder andere hoe de gang van zaken is tijdens het examen: wat mag wel en wat mag niet? Ook staat er in het reglement welke maatregelen de directeur van de school kan nemen, als er zich onregelmatigheden voordoen.

Bijvoorbeeld: wat mag de directeur doen als je betrapt wordt op spieken of wanneer je te laat komt op je examendag? Daarnaast vertelt het reglement welke beroepsmogelijkheden jij en je ouders hebben. Tegen een beslissing van het bevoegd gezag kan je bezwaar aantekenen bij een commissie van beroep. In het reglement staat ook hoe de commissie van beroep is samengesteld.

Het programma van toetsing en afsluiting

Allerlei aanvullende regels en gebruiken

Naast het examenreglement heeft iedere school een programma van toetsing en afsluiting (PTA). Hierin staat onder andere hoe de examenstof is verdeeld over het schoolexamen en welke lesstof wanneer wordt getoetst. Er staat ook in hoe de cijfers voor het schoolexamen tot stand komen: hoe zwaar alles meetelt, het recht op herkansing, enzovoort.

Dit programma bevat tevens informatie over in welke gevallen een examentijd een half uur langer mag duren of welke hulpmiddelen gebruikt kunnen worden. De school moet het examenreglement en het programma van toetsing en afsluiting vóór 1 oktober van het lopende schooljaar naar de onderwijsinspectie sturen. Ben je eindexamenkandidaat, dan kun je reglement en programma van toetsing en afsluiting vanaf die datum op school inzien. Sommige scholen geven alle leerlingen een exemplaar.

Het schoolexamen

Toetsen in je laatste jaar

De scholen maken zelf de toetsen voor het schoolexamen; ze moeten zich daarbij wel houden aan het officiële examenprogramma. Ook bepalen de scholen zelf wanneer ze welke vakken toetsen. Dit kan deels ook in het voorlaatste jaar. Het schoolexamen bestaat doorgaans uit twee of meer toetsen per vak. Dit kunnen mondelinge, praktische en schriftelijke toetsen zijn. De toetsen worden nagekeken door docenten van de eigen school. Sommige vakken worden afgesloten met alleen een schoolexamen. Voordat het centraal examen begint, moeten de schoolexamens zijn afgerond en de resultaten zijn gemeld aan de onderwijsinspectie en de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) in Groningen.

Over open en gesloten vragen, praktijkopdrachten en werkstukken

In het vmbo, havo en vwo bestaat je schoolexamen voor een deel uit toetsen met open en gesloten vragen, en voor een ander deel uit praktische opdrachten. Toetsen en praktische opdrachten worden beoordeeld met een cijfer. Er zijn ook praktische onderdelen waarvan slechts wordt beoordeeld of die wel of niet naar behoren zijn uitgevoerd. Dit zijn de zogeheten 'handelingsdelen'.

Doe je schoolexamen in de theoretische en de gemengde leerweg van het vmbo, dan wordt je beoordeeld op een praktische opdracht in de vorm van een sectorwerkstuk. Bij deze opdracht is minimaal één vak uit je sector betrokken. Als je precies wilt weten hoe jouw school het schoolexamen heeft geregeld, neem dan contact op met de school.

Het centraal examen

De eindtoets in je laatste jaar

Het centraal examen wordt in het laatste schooljaar afgenomen en kent drie tijdvakken. Het eerste is in mei, het tweede in juni en het derde in augustus. In mei doen alle leerlingen examen. De andere tijdvakken zijn bestemd voor herkansers en inhalers. Met ingang van schooljaar 2007-2008 kun je één of meer vakken (niet alle vakken) van het centraal examen afleggen in het voorlaatste leerjaar. Hoogbegaafden kunnen op deze manier bijvoorbeeld gespreid over twee leerjaren in hun tempo in veel meer vakken uitdaging vinden. Ook kun je de vrijkomende tijd bijvoorbeeld besteden aan een module van het vervolgonderwijs, loopbaanoriëntatie of stage.

Toezicht op het examen

Gecommitteerden

Het examen is aan strenge regels gebonden. Daarom is goed toezicht nodig. Iedere school wijst zogeheten gecommitteerden aan. De gecommitteerden worden op basis van een koppeling van scholen door DUO aan jouw school toegewezen. Gecommitteerden zijn leraren van andere scholen die zorg dragen voor de tweede correctie van jouw examenwerk. Eerst kijkt de leraar van de eigen school jouw examens na en daarna doet de gecommitteerde dat. De gecommitteerde licht zijn correcties toe in een schriftelijke verklaring die ook wordt ondertekend door zijn schoolleiding. Wanneer jouw cijfer van de leraar van de eigen school en dat van de gecommitteerde verschillen, dan overleggen zij er over. Wanneer zij er samen niet uit komen, wordt het geschil voorgelegd aan de schoolleiding van de gecommitteerde die kan overleggen met de schoolleiding van de examinerator. Als ook dat overleg niet tot overeenstemming over het cijfer leidt wordt de inspectie ingelicht. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommitteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommitteerde komt dan in de plaats van de eerdere beoordelingen.

De eindcijfers

De directeur bepaalt voor iedere leerling de eindcijfers. Jouw eindcijfer is het gemiddelde van het cijfer voor het schoolexamen en het cijfer voor het centraal examen. Alle eindcijfers samen bepalen of een leerling is geslaagd voor het eindexamen. Voor vakken met alleen een schoolexamen is het cijfer voor het schoolexamen - na afronding - het eindcijfer.

Wanneer ben je geslaagd?

Leerlingen zijn in elk geval geslaagd als zij voor alle examenvakken eindcijfers van 6 of hoger hebben behaald.

Rekensom

Bij het vwo en havo kun je onder voorwaarden ook nog slagen bij een beperkt aantal onvoldoenden. Vanaf de examens in het kalenderjaar 2012 gaat een nieuwe eis gelden. Eerst wordt bepaald of je cijfers van het centrale examen gemiddeld een voldoende opleveren. Is dat niet zo dan ben je gezakt.

Bij één 5 en één 4 bij de andere vakken – en allemaal voldoende voor Nederlands, Engels of wiskunde – ben je nog geslaagd als het gemiddelde van alle eindcijfers 6,0 is. Tegenover de onvoldoenden moeten dus wel goede resultaten staan bij andere vakken. Dat heet compensatie.

Vanaf 2013 komt er nog een nieuwe eis bij: Heb je wel gemiddeld een voldoende voor je centraal examen dan worden de eindcijfers (van centraal en schoolexamen) bepaald waarbij je voor de vakken Nederlands, Engels en wiskunde maar één 5 als eindcijfer mag hebben.

Nog meer rekensommen

Bij examens in het vmbo geldt ook dat je eerst voor het centrale examen gemiddeld een voldoende moet hebben gehaald. Als dat zo is mag je één 5 hebben als alle andere eindcijfers 6 of hoger zijn. Je mag ten hoogste één 4 en twee keer een 5 hebben, als alle andere eindcijfers 6 of hoger zijn én je ten minste één 7 of hoger hebt. Dus ook hier moeten compensatiepunten aanwezig zijn. Daarnaast geldt dat lichamelijke opvoeding, het kunstvak in het gemeenschappelijk deel en het sectorwerkstuk altijd voldoende moeten zijn of goed. In de basisberoepsgerichte leerweg telt het voor het schoolexamen behaalde cijfer vanaf 2012 nog maar één maal mee net als het bij het centraal examen behaalde cijfer.

Meer weten over de eindexamens?

Voor de eindexamens is een speciale internetpagina: www.eindexamen.nl

Herkansen

Heb je het eindexamen volledig afgelegd, dan mag je na het vaststellen van de uitslag één vak herkansen in juni (tweede tijdvak) Het hoogste cijfer geldt dan als definitief cijfer voor het centraal examen. Leerlingen die door bijzondere omstandigheden een centraal examen of herkansing gemist hebben kunnen

in augustus (derde tijdvak) bij de staatsexamencommissie dat examen alsnog afleggen.

Cijferlijst en diploma

Iedere eindexamenkandidaat krijgt van de directeur van de school een cijferlijst. Op deze lijst staan je cijfers voor het schoolexamen, je cijfers voor het centraal examen en je eindcijfers. Ook de uiteindelijke uitslag van het eindexamen staat hierop vermeld. Wie geslaagd is, krijgt naast een cijferlijst ook een diploma.

Alsnog het diploma behalen

Ben je gezakt voor het eindexamen, dan kan je besluiten om het eindexamenjaar nog een keer te doen. Ook kun je ervoor kiezen alsnog een mavo, havo of vwo-diploma te halen in het vavo (het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs). Daar kun je examen doen in de vakken die je eerder niet hebt gehaald. De vakken die je wel hebt gehaald hoeft je niet opnieuw te doen. In het vavo gelden leeftijdsgrenzen. Je kunt ook een diploma halen door in de nog ontbrekende vakken staatsexamen af te leggen bij het CvE. Dit kan alleen als je niet meer leerplicht bent. Ben je dit wel, dan kun je alleen kiezen uit het overdoen van je examenjaar of het vavo.

Meer informatie over de staatsexamens is te verkrijgen bij DUO, telefoonnummer 050-599 89 33.

Na de examens

Vragen over het centraal examen

Bij vragen over het centraal examen (over de inhoud of de zwaarte van de vakken, over zakken en slagen, over mogelijke onregelmatigheden etc) kun je het beste contact opnemen met de school. Krijg je bij een specifieke klacht, bijvoorbeeld over vragen in het examen, gelijk van de school, dan kan de school deze klacht doorgeven aan het CvE. Het CvE zorgt dan voor de verdere behandeling.

Klachten over het centraal examen

Als naar jouw mening een examen niet volgens de regels wordt afgenomen, dan kun je daarover contact opnemen met de schoolleiding. Deze gaat in overleg met de inspectie na of de klacht gegrond is en of een examen ongeldig moet worden verklaard. In dat geval moet je het examen in een volgend examen-tijdvak opnieuw afleggen.

LAKS

Tijdens de eindexamenperiode is de eindexamenklachtenlijn van het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS) geopend. Het LAKS verzamelt de klachten en probeert problemen op te lossen. Het telefoonnummer van de klachtenlijn wordt ieder jaar bekendgemaakt via posters op de school en via de eindexamenkrant van het LAKS.

Examendossier

Naast het diploma en de cijferlijst kan er ook een examendossier worden samengesteld. Zo'n dossier kan je cijferlijst of een examenboekje bevatten, maar ook bestaan uit een map met werkstukken. Het schoolexamen in havo en vwo omvat ook een profielwerkstuk. Dit is een uitgebreide praktische opdracht waarbij in ieder geval één vak uit het profieldeel is betrokken. Het profielwerkstuk toetst vaardigheden in combinatie met kennis en inzicht. Hiernaast is het profielwerkstuk bedoeld om de samenhang en integratie van leerstofonderdelen binnen een profiel te bevorderen.

Doorstromen

Heb je je vmbo-diploma op zak, dan kun je doorstromen naar mbo-opleidingen. In bepaalde gevallen kun je zelfs zonder diploma worden toegelaten. De mbo-school (ROC) beslist over de toelating en plaatsing.

Heb je op het vmbo het diploma van de theoretische en gemengde leerweg gehaald, dan kun je doorstromen naar het havo. Met een havo-diploma kun je doorstromen naar het vwo. Dat kan zowel binnen je eigen school als op een andere school. Je nieuwe school kan wel aanvullende eisen stellen, zoals goede cijfers. Scholen maken vaak onderling afspraken over het doorstromen van leerlingen. Ze weten vaak van elkaar welke eisen ze stellen aan leerlingen die willen doorstromen. Handig om daar voor de examens al naar te informeren.

De stem van ouders en leerlingen

Scholen voor voortgezet onderwijs zijn vaak complexe organisaties met duidelijke lijnen in beleid en andere zaken. Ouders en leerlingen hoeven niet aan de zijlijn te blijven staan, maar kunnen invloed uitoefenen op het beleid van de school. In dit hoofdstuk staat beschreven hoe ouders en leerlingen hun stem kunnen laten horen: in de medezeggenschapsraad (MR), de ouderraad en de leerlingenraad.

Invloed van ouders en leerlingen op het beleid van de school

Formele en informele invloed: meebeslissen en meedenken

Ouders en leerlingen kunnen op verschillende manieren invloed uitoefenen op de gang van zaken op school. Elke school heeft verplicht een MR op grond van de Wet medezeggenschap op scholen. Via de MR hebben ouders en leerlingen de meest directe en formele invloed. Scholen kunnen ook een ouderraad, een leerlingenraad en een personeelsraad hebben. Het gaat hier om de informele inspraak.

Invloed via schoolvereniging

Scholen voor bijzonder onderwijs gaan vaak uit van een vereniging waar je als ouders lid van kunt worden. Daar heb je dan een stem om het beleid van de school mede te bepalen. Ouders kunnen ook gekozen worden in het bestuur van zo'n school en op die manier rechtstreeks invloed uitoefenen. Daarnaast zijn ouders vaak betrokken bij de organisatie van buitenschoolse activiteiten, zoals feesten, excursies, ondersteuning van de leerlingenvereniging, enzovoort.

Meedoen

Sommige scholen betrekken de ouders ook direct bij het onderwijs. Daarbij gaat het vaak om projecten die de leerlingen moeten opzetten en waarin ouders meedraaien als informanten en ondersteuners. Ook hier geldt weer dat elke school vaak een eigen traditie heeft op dit punt. Wil je als leerling of ouder actief meedraaien op school, dan kan je bij de school informeren wat er op dit gebied mogelijk is.

De medezeggenschapsraad

Het wettelijk kader voor de MR

De Wet medezeggenschap op scholen (WMS) is het wettelijk kader voor medezeggenschap in het (basis- en) voortgezet onderwijs. Elke school heeft in principe een MR. Het schoolbestuur is namelijk wettelijk verplicht deze in te stellen. Als meerdere scholen met elkaar verbonden zijn moet er een gemeenschappelijke medezeggenschapsraad (GMR) zijn.

In het voortgezet onderwijs bestaat de MR uit drie geledingen:

- ouders;
- leerlingen;
- personeel.

De MR overlegt met de directie en het schoolbestuur over het schoolbeleid en diverse schoolzaken. Het is dus van belang dat ouders en leerlingen bereid zijn zich in te zetten in dit vertegenwoordigend orgaan en zich daarvoor verkiesbaar stellen.

De MR moet ieder jaar schriftelijk verslag doen van zijn activiteiten. Dat verslag is openbaar.

Het recht op overleg

Het bestuur nodigt de MR minstens één keer per schooljaar uit voor een overleg. In de WMS is bepaald dat de MR het recht heeft om het bestuur te verzoeken een overleg te organiseren over een specifiek onderwerp. Het kan daarbij gaan over allerlei aangelegenheden die de school aangaan.

Rechten en bevoegdheden

De MR heeft twee soorten bevoegdheden: algemene en bijzondere.

De algemene bevoegdheid

Dit is het recht op overleg met het schoolbestuur, het recht op initiatief om zaken bij het bestuur aan te kaarten en het recht op informatie over het schoolbeleid.

De bijzondere bevoegdheid

Hier gaat het over advies- en instemmingsrecht bij de in de wet genoemde onderwerpen.

Instemmingsrecht

De MR heeft instemmingsrecht op bepaalde besluiten die de school wil gaan nemen. Bijvoorbeeld over de onderwijskundige doelstellingen van de school en het veiligheidsbeleid. Wanneer de MR niet instemt met een voorgenomen besluit van de school, kan de school dit niet zomaar uitvoeren. De wet geeft regels hoe dan te handelen. In het uiterste geval kan een geschil tussen bestuur en MR worden voorgelegd aan de landelijke geschillencommissie.

De ouders in de MR hebben verder nog een paar eigen instemmingsbevoegdheden zoals rond de vrijwillige ouderbijdrage. Leerlingen in de MR hebben zelfstandige rechten bijvoorbeeld over het leerlingstatuut en voorzieningen op school voor de leerlingen.

Adviesrecht

Met het adviesrecht kan de MR invloed uitoefenen, bijvoorbeeld op de hoofdlijnen van het financieel beleid, aspecten van de organisatie en de vakantieregeling. De school kan het advies naast zich neerleggen. Wel kan de zaak dan worden voorgelegd aan de geschillencommissie.

Het recht op initiatief

Daarnaast heeft de MR ook een initiatiefrecht. De MR kan concrete voorstellen doen. Het bestuur moet binnen drie maanden schriftelijk en beargumenteerd reageren op het voorstel.

MR-reglement

Elke MR heeft een reglement. Hierin staat onder meer hoeveel leden de raad telt, hoe de verkiezingen voor de raad zijn geregeld en welke bevoegdheden aan de eventuele deelraden zijn toegekend. Ook bestaat er een medezeggenschapsstatuut waarin is beschreven hoe de medezeggenschap op die school is geregeld. Daarin kunnen ook onderdelen van een MR zijn genoemd zoals een deelraad, themaraad en een groepsmedezeggenschapsraad.

Meer weten over medezeggenschap op school?

Meer informatie over medezeggenschap is verkrijgbaar bij de landelijke organisaties voor ouders en leerlingen in het onderwijs. Adressen en telefoonnummers van deze organisaties staan achter in deze gids. Ook www.infowms.nl biedt informatie waar- onder de tekst van en de toelichting op de WMS zelf.

De ouderraad

Adviesfunctie

De meeste scholen hebben naast een MR ook een ouderraad. In de ouderraad zitten vertegenwoordigers van de ouders. De ouderraad kan - gevraagd of ongevraagd - de oudergeleding van de MR adviseren over onderwerpen die vooral voor de ouders belangrijk zijn. De ouderraad kan bovendien de MR vragen een advies door te geven aan het schoolbestuur.

De ouderraad belegt meestal eenmaal per jaar een vergadering voor alle ouders. In die vergadering legt de ouderraad verantwoording af over de belegde activiteiten en overlegt met de ouders over de plannen voor de toekomst. De leden in de raad worden door en uit de ouders gekozen.

Goede en slechte tijden

De ouderraad stimuleert activiteiten die bijdragen aan een goed schoolklimaat zoals culturele manifestaties, feesten en partijen. De raad betreft ouders die geen lid zijn van de ouderraad vaak bij hun activiteiten binnen de school. Als er problemen op school

zijn waarbij het nodig is dat alle ouders worden geraadpleegd, kan de ouderraad ook het orgaan zijn dat de ouders bij elkaar roept. Die mogelijkheid heeft overigens ook de oudergeleding van de MR.

Andere vormen van oudervertegenwoordiging

Als een school voor bijzonder onderwijs uitgaat van een vereniging, kunnen ouders daarvan lid worden. Op grond van hun lidmaatschap kunnen ouders invloed uitoefenen op het beleid van de vereniging en dus van de school. Ouders kunnen ook gekozen worden in het bestuur van een bijzondere school.

Als een openbare school uitgaat van een bestuurscommissie (artikel 82 van de Gemeentewet), een openbare rechtspersoon of een stichting, kunnen hiervan ook ouders deel uitmaken.

De leerlingenraad

Lid worden van de MR

Als leerling volg je niet alleen lessen op school maar kun je zelf ook invloed uitoefenen op de gang van zaken in en rond de school. Zo kun je bijvoorbeeld lid worden van de MR. Op een school voor voortgezet speciaal onderwijs moeten je daarvoor ten minste 13 jaar zijn.

Leerlingenraad

Een school kan samen met de leerlingen een leerlingenraad op richten. Als deze al bestaat kun je er lid van worden. Een leerlingenraad vertegenwoordigt de mening van scholieren op een school. Bovendien kan de leerlingenraad zich bezighouden met verbetering van de sfeer op een school, met de kwaliteit van het onderwijs en de leerlingen raad gevraagd of ongevraagd advies uitbrengen aan de MR.

Adviesrecht

Het belangrijkste recht dat je met de leerlingenraad hebt, is het recht om advies uit te brengen aan de MR: gevraagd en ongevraagd. Als leerlingenraad kan je bovendien de MR verzoeken dat advies door te geven aan het schoolbestuur. Het schoolbestuur moet op zijn beurt binnen drie maanden een schriftelijk antwoord geven.

Meer weten over het oprichten van een leerlingenraad?
Neem contact op met Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS) via www.laks.nl.

Het leerlingenstatuut

Het leerlingenstatuut

Het leerlingenstatuut is een reglement van de school waarin de rechten en plichten van alle leerlingen staan. Daarbij valt te denken aan regelingen rondom te laat komen, proefwerkplanning, straffen, in beroep gaan tegen cijfers, vrijheid van uiterlijk,

mogelijkheden voor het uitgeven van de schoolkrant enzovoort. In het leerlingenstatuut moeten in ieder geval vier onderwerpen geregeld zijn, namelijk:

- wat de schoolregels zijn;
- hoe de school met geschillen tussen bijvoorbeeld leerkrachten en leerlingen omgaat;
- hoe de school de gegevens van de individuele leerling beschermt (privacyregeling);
- hoe de school de kwaliteit van het onderwijs bewaakt.

Instemmen

Scholen zijn verplicht om een leerlingenstatuut op te stellen, dat bovendien elke twee jaar opnieuw moet worden vastgesteld door het schoolbestuur. Zowel de leerlingen als de ouders in de medezeggenschapsraad moeten met het statuut instemmen. Het leerlingenstatuut is een openbaar stuk dat je op school moet kunnen inzien.

De vorderingen op school

Je middelbare schooltijd duurt een aantal jaar. Je maakt in die periode dan ook verschillende fasen door. Soms gaat het goed, soms wat minder. Ook je ouders zullen nieuwsgierig zijn naar je vorderingen. Afgezien van het feit of je goede of slechte cijfers haalt, is een goed contact met school heel belangrijk. Ook moet je weten wat je kunt doen als er problemen zijn op school. Daarover gaat dit laatste hoofdstuk.

Een goed contact met school

Betrokkenheid

De praktijk leert dat je beter presteert als je 'thuisfront' nauw betrokken is bij jouw wel en wee op school. Het is dus van belang dat je ouders weten wat er dagelijks voor jou op het programma staat, en dat jullie daar thuis over praten en er rekening mee houden. Actieve betrokkenheid bij school(ervaringen), kan tal van problemen op school voorkomen.

Contact maken

Het contact met een school voor voortgezet onderwijs zal meestal minder regelmatig zijn dan je met de basisschool gewend was. Omdat je ouder en zelfstandiger wordt, onderhoud je vooral zelf je relatie met de school en met de docenten. De afstand tussen jouw ouders en de school is daarom meestal iets groter en de contacten iets zakelijker. Toch is het verstandig als je ouders regelmatig contact hebben met de school. Zij kunnen zo jouw vorderingen volgen en meer te weten komen over de gang van zaken op school en in de klas en gepaste ondersteuning bieden thuis.

Begeleiding van leerlingen op school

Heb je om wat voor reden dan ook meer of extra aandacht nodig, dan zijn er steeds meer mogelijkheden voor individuele begeleiding. Elke school doet dat weer op zijn eigen manier. De meeste scholen wijzen mentoren aan. Dat zijn docenten die je naast hun onderwijstaak kunnen coachen. Zij hebben veel contact met de andere leraren en weten daardoor in grote lijnen ook wat je presteert in andere vakken. Zij zijn dan ook het eerste aanspreekpunt voor jou en je ouders bij vragen en problemen. De mentoren hebben vaak een vast moment in de week of de

maand (spreekuur) waarop ze beschikbaar zijn. Het is natuurlijk ook mogelijk een aparte afspraak te maken, vooral als er veel te bespreken is.

Nog meer hulptroepen

Daarnaast zijn er schooldecanen die je kunnen adviseren over studieaanpak en over studie- en beroepsmogelijkheden. Sommige scholen hebben bovendien leerling- of studiebegeleiders die je begeleiden als je wel wat extra aandacht kunt gebruiken. Verder hebben de meeste scholen brugklascoördinatoren die de gang van zaken in de eerste jaren in de gaten houden en vakgroepcoördinatoren die samen met alle docenten van één vak verantwoordelijk zijn voor de leerstof en lesmethoden van dat vak.

Verschillen in begeleiding

Leerlingbegeleiding op maat

Er zijn overeenkomsten, maar ook verschillen in de manier waarop scholen voor voortgezet onderwijs de begeleiding van leerlingen aanpakken. Op sommige scholen zijn er naast de mentor en leerlingbegeleider ook nog anderen die zich hiermee bezighouden. Bijvoorbeeld speciale huiswerkbegeleiders, een vertrouwenspersoon, schoolcontactpersonen voor allochtone ouders enzovoort. Wil je meer weten over wie wat voor jou kan betekenen, neemt hierover dan contact op met je school.

De vorderingen bijhouden

Rapporten en verslagen

Ouders en leerlingen moeten op gezette tijden te horen krijgen hoe het gaat op school. In de schoolgids vindt u doorgaans informatie over hoe de prestaties van de leerlingen worden gemeten en gerapporteerd. Scholen volgen hierin in principe een eigen weg maar je mag verwachten dat de school drie à vier keer per jaar verslag doet van je vorderingen.

Vorderingen bespreken

Ook het voortgezet onderwijs kent rapportavonden. Die worden meestal na het eerste en tweede rapport gehouden. Maar er zijn ook scholen die graag zien dat ouders (én leerlingen) de tussenrapporten komen bespreken. Informeer ernaar wat op jouw school gebruikelijk is. Daarnaast staat het jou en je ouders vrij om tussentijds je resultaten te bespreken. Neem hiervoor contact op met je mentor, klassenleraar of betreffende leraar van het vak waarin je zwak presteert. Het is sowieso goed om vooraf een overzicht te hebben van de wijze waarop de school over je vorderingen verslag doet (internet, rapporten of anderszins). Zo komen je ouders niet voor verrassingen te staan doordat ze informatie over jou gemist blijken te hebben.

Helpen met het huiswerk

In het voortgezet onderwijs wordt het natuurlijk lastiger voor ouders om jou te helpen met huiswerk. Vooral wanneer zij zelf bepaalde vakken niet, of op een andere manier hebben gehad. Het onderwijs verandert immers vaak en snel. Het wiskundeonderwijs van nu bijvoorbeeld is niet meer te vergelijken met dat van twintig jaar geleden. Afgezien daarvan kan het ook zo zijn dat je geen huiswerkhulp van je ouders wilt hebben. Dat alles wil echter nog niet zeggen dat je ouders helemaal niets meer kunnen doen om het onderwijs thuis te ondersteunen.

Praktische ondersteuning

Naast die vakken waarin je ouders zelf misschien niet zo thuis zijn, zal je ook met onderwerpen aan de slag gaan waarbij je ouders wel kunnen helpen. In de onderbouw krijg je namelijk vaak met praktische problemen en opdrachten of projecten, bijvoorbeeld op technisch en verzorgend gebied. Grote kans dat je ouders je daarbij wel kunnen en willen helpen. Bijvoorbeeld bij het maken van werkstukken, het voorbereiden van een spreekbeurt, opzoeken van documentatie enzovoort. Meer informatie over helpen met huiswerk en antwoord op vragen kun je krijgen bij het informatiepunt 5010. De website voor vragen, www.5010.nl, en het telefoonnummer 0800 5010 worden financieel ondersteund door het ministerie van OCW.

Als leren moeizaam gaat

Leermoeilijkheden

Als ouders ken je je kind het beste. Aan het eind van de basisschool weet je dan ook meestal wel of je kind specifieke leermoeilijkheden heeft. Meestal komen die ook ter sprake in het schooladvies en in de toelichting daarop van de directeur van de basisschool. Schroom niet om ze ook vroegtijdig met de school voor voortgezet onderwijs te bespreken, direct bij de aanmelding of later, in uw kennismakingsgesprek met de mentor. Alle partijen (ouders, leerlingen en school) weten dan waar ze aan toe zijn. Dan kunnen concrete afspraken worden gemaakt over eventuele extra hulp of begeleiding.

Signalen

Soms gaat het niet goed op school. Als dat lang duurt, dan kan het zijn dat je een probleem hebt met leren. Dat merk je dan bijvoorbeeld doordat je niet goed mee kunt komen op school. Vaak zijn er dan ook andere signalen. Je slaapt langere tijd slecht, je bent snel geïrriteerd, je kunt je slecht concentreren in de les, of je spijbelt veel. Als jij of je ouders denken dat er iets aan de hand is, dan doe je er goed aan om dit bespreekbaar te maken. Zorg dat eventuele leermoeilijkheden zo vroeg mogelijk gesignaleerd worden. Trek liever direct na het eerste rapport aan de bel dan bij het eindrapport. Een schooljaar is zó voorbij. Jij of je ouders kunnen bijvoorbeeld contact opnemen met de mentor of mentrix

(als die dit zelf al niet heeft gedaan). Docenten zijn altijd bereid zulke individuele afspraken te maken.

Gedragsproblemen

Iedereen heeft het weleens een periode moeilijk met zichzelf of met mensen in de naaste omgeving. Op zichzelf hoef je je daar als ouders niet ongerust over te maken. Het hoort ook bij de puberteit. Maar als je kind bijvoorbeeld kampt met ernstige concentratieproblemen, zeer regelmatig spijbelt, agressief is tegen medeleerlingen of docenten, of geïsoleerd raakt, dan is het verstandig na te denken over oplossingen. Neem daarbij ook contact op met de school.

Extra aandacht en speciale hulp van de school

Soms heb je extra hulp of speciale aandacht nodig. Dat kan in veel gevallen worden geregeld. Je school kan extra begeleiding regelen en soms kun je naar een andere klas. Scholen krijgen extra geld van de overheid om leerlingen te helpen.

De bedoeling is altijd om je, ongeacht de aard van je probleem, zo lang mogelijk op de 'gewone' school te houden (als het nodig is met extra begeleiding). Daarom zijn veel scholen voor voortgezet onderwijs gaan samenwerken met scholen voor speciaal onderwijs. Op deze manier kan de deskundigheid van het speciaal onderwijs ook in het gewone voortgezet onderwijs worden ingezet.

De overheid stelt ook extra geld beschikbaar voor leerlingen uit groepen met een achterstand, zoals leerlingen die van huis uit een andere taal spreken.

Een rugzak, het initiatief bij de ouders

Als uw kind een handicap of chronische ziekte heeft en op een gewone (reguliere) school zit, dan kan hij in aanmerking komen voor leerlinggebonden financiering (Igf, ook wel 'rugzak' geheten). De school krijgt met deze 'rugzak' extra geld om de leerling in kwestie te begeleiden. Als u leerlinggebonden financiering voor uw kind wilt aanvragen, heeft u een indicatie nodig. Dit betekent dat een gespecialiseerde commissie beoordeelt of uw kind in aanmerking komt voor deze financiering. Een indicatie vraagt u aan bij de Commissie voor de Indicatiestelling (CvI) bij u in de regio. Deze commissie beslist volgens landelijk vastgestelde regels of uw kind in aanmerking komt voor een rugzak. De CvI is onderdeel van een REC. Informatie over de REC's of over de aanmelding bij de CvI kunt u vinden op http://speciaalonderwijs.kennisnet.nl/wat_is/rec.

De school en het REC kunnen u ondersteunen bij de aanmelding. De CvI geeft vervolgens een positieve of negatieve indicatie af. Met de positieve indicatie kan de school extra geld krijgen om het onderwijs meer aan te passen aan de specifieke behoeften van de leerling met een handicap of chronische ziekte.

Als de school geen oplossing heeft

In een enkel geval heeft de school te weinig kennis, ervaring of geld om jou (ook met begeleiding) goed te kunnen helpen. De school kan dan via het samenwerkingsverband waarbij zij is aangesloten, zoeken naar een passende oplossing. In zo'n situatie kan de school je adviseren naar een school voor speciaal onderwijs te gaan.

Hulp bij het zoeken naar een school

Soms is het moeilijk om een school te vinden waar je (geïndiceerde) kind met zijn handicap, ziekte of stoornis terecht kan. Vraag dan de hulp van een onderwijsconsulent (www.onderwijsconsulenten.nl). Deze hulp is gratis.

U kunt ook gebruikmaken van de diensten van MEE. MEE is een landelijke organisatie die in elke regio werkzaam is en ouders kan ondersteunen bij het zoeken naar de juiste zorg en naar passend onderwijs voor uw kind met een beperking of chronische ziekte. Meer informatie vindt u op: www.mee.nl (tel. 0900 - 999 88 88, lokaal tarief).

Als u vindt dat de school uw kind niet gelijk behandelt

Per 1 augustus 2009 is de Wet Gelijke behandeling handicap of chronische ziekte (WGBH/CH) van toepassing geworden op het primair en voortgezet onderwijs. Dit betekent dat ouder van een leerling met een handicap of chronische ziekte, of de leerling zelf, de Commissie Gelijke Behandeling om een oordeel kunnen vragen als zij denken dat de leerling ongelijk behandeld wordt.

Klachten over school

Waar kunnen ouders en leerlingen terecht met klachten?

Heb je een klacht over de gang van zaken op school, dan is er een bepaalde weg die je zult moeten volgen. Allereerst ga je ermee naar school. Meld je klacht bij de groepsleerkracht of de directeur. Als dat niet helpt, kun je met het schoolbestuur praten. Bij veel besturen is er een vertrouwenspersoon die je hierbij kan ondersteunen. Veelal zal een klacht toch nog in onderling overleg kunnen worden opgelost. Lukt dit niet, dan kunt u zich richten tot de klachtencommissie (zie ook hoofdstuk 6).

Klachtencommissie

Elk schoolbestuur moet ervoor zorgen dat ouders (maar ook de leerlingen en de personeelsleden) een klacht kunnen indienen bij een klachtencommissie. Een klachtencommissie bestaat uit ten minste drie leden, onder wie de voorzitter die geen deel mag uitmaken van het schoolbestuur en ook niet bij dat bestuur werkzaam mag zijn. Een lid van het schoolbestuur of een personeelslid waarover wordt geklaagd, mag nooit deel uitmaken van de klachtencommissie die de klacht behandelt. Meestal is er sprake van een regionale of landelijke klachtencommissie, maar het kan ook een commissie zijn die alleen voor dat schoolbestuur is ingesteld.

Procedure

Scholen moeten in hun schoolgids aangeven bij welke commissie (met naam en adresgegevens) je je klacht kunt indienen en hoe de verdere procedure verloopt. Je hebt het recht de klacht zelf bij de commissie in te dienen zonder tussenkomst van de schoolleiding of het schoolbestuur.

Het is weliswaar niet verboden om direct naar de klachtencommissie te stappen (zonder dat de klacht eerst op school aan de orde is geweest), maar licht het schoolbestuur wel over jouw stap in. Dat is zoals het hoort én verstandig omdat u het schoolbestuur zo in staat stelt om uw klacht op te lossen.

Hulp bij klachten

Bij de behandeling van een klacht kunt je je door een persoon naar eigen keuze laten bijstaan. Zo kan de vertrouwenspersoon je bijstaan door voorlichting over de procedure te geven of door je te helpen met het formuleren van je klacht. Voor informatie over hoe je een klacht kunt indienen en over de gang van zaken daarna kun je tevens bij (het secretariaat van) de klachtencommissie terecht of bij een van de landelijke ouderorganisaties. Bij het bericht van ontvangst van je klacht door de klachtencommissie krijg je deze informatie meestal al in de vorm van een reglement van deze commissie en een toelichting daarop. De meeste klachtencommissies hebben een website op het internet.

Behandeling van de klacht

Een klacht wordt altijd vertrouwelijk behandeld. Je krijgt de gelegenheid om je klacht voor de commissie toe te lichten. Je wordt dan 'gehoord'. Dat is voor ouders soms een (in)spannende zaak. Je kunt je daarbij echter ook laten bijstaan, bijvoorbeeld door de vertrouwenspersoon. De commissie zal na een bepaalde tijd aangeven of je klacht (on)gegrond is. Binnen welke termijn dat moet gebeuren, staat in het reglement van de commissie. Als de klacht gegrond is, gaat de uitspraak meestal vergezeld van een advies aan het schoolbestuur hoe je klacht opgelost kan worden en/of een herhaling in de toekomst kan worden voorkomen. Binnen vier weken na de datum van ontvangst van het advies moet het bestuur jou melden of het zich kan vinden in de uitspraak en welke maatregelen het gaat nemen.

Uitspraak over de klacht

Een uitspraak van een klachtencommissie is een advies aan het schoolbestuur. Dat heeft zijn voordelen en zijn nadelen. De adviesprocedure heeft het voordeel dat je als klager op een betrekkelijk snelle, gemakkelijke en goedkope wijze een uitspraak krijgt waarmee jullie en de school weer samen verder kunnen. Een nadeel is dat het om een eenmalige uitspraak gaat en dat deze niet wettelijk kan worden afgedwongen. Wil je wel een bindende uitspraak, dan ben je op de rechter aangewezen.

Belangrijke adressen en telefoonnummers

In de gids zelf is al enkele malen verwezen naar deze adressenlijst. Handig als je specifieke vragen voor een specifieke organisatie hebt. Je kunt natuurlijk ook altijd contact opnemen met de school. Daarnaast kun je voor vragen terecht bij het landelijk informatie centrum voor ouders via het gratis telefoonnummer 0800-5010. Ook kun je via de website: www.50tien.nl per e-mail vragen stellen.

I Landelijke organisaties van en voor ouders

Bijzonder onderwijs op algemene grondslag

Landelijke Oudervereniging voor Bijzonder Onderwijs op algemene grondslag (LOBO)
Laan van N.O. Indië 277, 2593 BS Den Haag
070 - 385 08 66
info@lobo.nl
www.lobo.nl

Katholiek onderwijs

Nederlandse Katholieke Oudervereniging (NKO)
Postbus 97805, 2509 GE Den Haag
070 - 328 28 82
nko@nko.nl
www.nko.nl

Openbaar onderwijs

Vereniging voor Openbaar Onderwijs (VOO)
Postbus 60182, 1320 AE Almere
036 - 533 15 00
voo@voo.nl
www.voo.nl

Protestants-christelijk onderwijs

ouders & COO
Postbus 125, 3970 AC Driebergen
0343 - 51 34 34
info@ouders.net
www.ouders.net

II Landelijke organisaties voor leerlingen in het voortgezet onderwijs

Landelijk Aktie Komitee Scholieren (LAKS)

Postbus 17061, 1001 JB Amsterdam
020 - 524 40 60
info@laks.nl
www.laks.nl

III Adressen en telefoonnummers voor ouders en leerlingen die meer willen weten over:

Daltonscholen

Nederlandse Dalton Vereniging
Bezuidenhoutseweg 251-253,
2594 AM Den Haag, 070-331 52 81
bestuursbureau@dalton.nl
www.dalton.nl

Gereformeerde scholen

Landelijk Verband van Gereformeerde Schoolverenigingen

Postbus 166, 8000 AD Zwolle,
038 - 423 10 40
lvgs@concent.nl
www.concent.nl

Reformatrische scholen

Vereniging voor Gereformeerd
Schoolonderwijs
Postbus 5, 2980 AA Ridderkerk,
0180 - 44 26 75
secretariaat@vgs.nl
www.vgs.nl

Gymnasia

Landelijke Ouderraad Zelfstandige Gymnasia
Groot Wezenland 31, 8011 JX Zwolle,
038-452 70 80
mail@lozg.nl
www.lozg.nl

IVO-scholen

Secretariaat vereniging ivo
(op het individu gericht voortgezet onderwijs op mavo-niveau)
Stationsweg 49, 6861 EE Oosterbeek,
026 - 339 64 64
i.v.o@betuwe.net

Jenaplan-scholen

NJPV, Nederlandse Jenaplan Vereniging
Postbus 4089, 7200 BB Zutphen
0575 - 57 18 68
info@jenaplan.nl
www.jenaplan.nl

Montessori-scholen

Nederlandse Montessori Vereniging
Bezuidenhoutseweg 251-253,
2594 AM Den Haag
070-3315282
nvm-secretariaat@montessori.nl
www.montessori.nl

Vrije scholen

Ouderinformatiepunt van de Vereniging van Vrije Scholen
Hoofdstraat 14b, 3972 LA Driebergen,
0343 - 536060
vereniging@vrijescholen.nl
www.vrijescholen.nl

Onderwijsvernieuwing algemeen

Stichting Netwerk Samenwerkingsverband van organisaties van onderwijsvernieuwing (SOVO)
Vlintweg 7, 7872 RE Valthe, 0591 - 51 43 82
info@vernieuwingsonderwijs.nl
www.vernieuwingsonderwijs.nl

IV Adressen en telefoonnummers voor ouders en leerlingen die meer willen weten over onderwijs aan:

Kinderen met ontwikkelings-, gedrags- en leerstoornissen

Balans, Landelijke vereniging voor kinderen met ontwikkelings-, gedrags- en leerproblemen waaronder A.D.H.D. en dyslexie
Postbus 93, 3720 AB Bilthoven,
030 - 225 50 50
info@balansdigitaal.nl
www.balansdigitaal.nl
Hulp en informatienummer: 0900 - 202 00 65
(elke werkdag van 09.30-13.00 uur; 25 eurocent per minuut)

Kinderen met Dyslexie

Steunpunt Dyslexie, 0800-501010 ma-vr 10.00-15.00u
via mobiele telefoon 0900-5010123 (€ 0,45 ct per gesprek + kosten
mobiele telefoon
steunpuntdyslexie@balansdigitaal.nl
www.steunpuntdyslexie.nl

Verstandelijk gehandicapte kinderen

Platform VG
Postbus 1223, 3500 BE Utrecht,
030 - 236 37 29
info@platformvg.nl,
www.platformvg.nl

Hoogbegaafde kinderen

Koepel Hoogbegaafdheid
(de samenwerkende verenigingen Choochem, Hint Nederland, Mensa
Nederland, Pharos)

Postbus 32015, 2303 DA Leiden
info@koepelhb.nl www.koepelhb.nl

Pharos

Landelijke vereniging van ouders van hoogbegaafde kinderen
Postbus 13318, 3507 LH Utrecht
030-234 98 00
info@pharos.nl
www.pharosnl.nl

Informatiepunt Hoogbegaafden (CPS)

Postbus 1592, 3800 BN Amersfoort
033 - 453 43 43, 033-453 43 53
cps@cps.nl
www.cps.nl/hoogbegaafdheid

Stichting Plato

Landelijk informatiecentrum hoogbegaafdheid
Postbus 177, 2290 AD Wateringen
0174-294710, 0174-290914
info@lich.nl
www.lich.nl

Motorisch gehandicapte kinderen

BOSK, Vereniging van motorisch gehandicapten en hun ouders
Postbus 3359, 3502 GJ Utrecht,
030 - 2459090
info@bosk.nl
www.bosk.nl
Deze organisatie staat ook open voor ouders van kinderen met spraak-
of taalmoeilijkheden.

Kinderen met epilepsie

Epilepsie Vereniging Nederland
Postbus 8105, 6710 AC Ede,
0318 - 67 27 72, 0318 - 67 27 70
Info@epilepsievereniging.nl
www.epilepsievereniging.nl

Dove kinderen

FODOK, Nederlandse Federatie van Organisaties van Ouders en Dove
Kinderen
Postbus 754, 3500 AT Utrecht
030 - 290 03 60 (ook teksttelefoon)
info@fodok.nl
www.fodok.nl

Slechthorende kinderen en kinderen met spraak-taalmoeilijkheden

FOSS, Nederlandse Federatie van Ouders van Slechthorende Kinderen
en van kinderen met Spraak-taalmoeilijkheden
Postbus 14, 3990 DA Houten,
030 - 2617616
info@nvvs.nl
www.nvvs.nl

Visueel gehandicapte kinderen

FOVIG, Federatie van Organisaties van Ouders van Visueel Gehandicap-
ten
Postbus 110, 5120 AC Rijen
contact@fovig.nl www.fovig.nl

Kinderen met Downsyndroom

VIM, Vereniging voor een geïntegreerde opvoeding van kinderen met
het syndroom van Down
Stille Veerkade 24, 2512 BG Den Haag
VIMmail@vim-online.nl
www.vim-online.nl

SDS, Stichting Down Syndroom

Hoogeveenseweg 38 Gebouw U,
7943 KA Meppel, 0522 - 28 13 37
info@downsyndroom.nl
www.downsyndroom.nl

Kinderen met een autistische stoornis

Nederlandse vereniging voor Autisme (NVA)
Professor Bronkhorstlaan 10,
3723 MB Bilthoven, 030 - 229 98 00,
030 - 266 23 00 (15 eurocent per minuut)
info@autisme.nl
www.autisme.nl

Langdurig zieke kinderen / kinderen in ziekenhuizen

Chronisch Zieken- en Gehandicaptenraad
Postbus 169, 3500 AD Utrecht
030 - 291 66 00
bureau@cg-raad.nl
www.cg-raad.nl

Ziezon

landelijk netwerk Ziek zijn en onderwijs
secretariaat: Mevrouw H. van Krevel p/a.
U.M.C. St. Radboud, Afdeling Kinderdialyse
Interne Post 804, Postbus 9101
6500 HB Nijmegen, 06-22069967
h.vankrevel@ziezon.nl
www.ziezon.nl

Adviescommissie voor toelating en begeleiding (ACTB) en de onderwijs- consulenten

Postbus 19521, 2500 CM Den Haag
070 - 312 28 87
info@onderwijsconsulenten.nl
www.onderwijsconsulenten.nl

V Adressen van de Rijksinspecteurs voor het voortgezet onderwijs

De inspecteurs bezoeken gemiddeld eenmaal per jaar alle scholen en
hebben als taak om de kwaliteit van het onderwijs te beoordelen en te
bevorderen. Ook stellen deze inspecteurs rapporten op en brengen aan
de minister en de Tweede Kamer verslag uit over de staat van onderwijs.
Bereikbaarheid Inspectie van het Onderwijs: Voor meer vragen over de
inspectie zie: www.onderwijsinspectie.nl
Vragen over het onderwijs via postbus 51: 0800-8051 of via het con-
tactformulier

VI Vertrouwensinspecteurs voor het voortgezet onderwijs

De vertrouwensinspecteur adviseert en ondersteunt leerlingen, docen-
ten, ouders en andere betrokkenen bij klachten rond seksueel misbruik,
seksuele intimidatie en ernstig fysiek of geestelijk geweld.
Algemeen nummer: 0900-1113111

**VII Instellingen die leraren opleiden en begeleiden die godsdienst-
onderwijs of levensbeschouwelijk onderwijs geven op een open-
bare school of daarover advies geven.**

Unie voor Christelijk Onderwijs

Postbus 1492
3800 BL Amersfoort
033 - 460 60 25
033-4606020
info@unienzv.nl
www.uco.nl

Dienst Kerkopbouw, Theologie en Opleiding

Postbus 8504, 3503 RM Utrecht
030 - 880 15 01
servicedesk@pkn.nl
www.pkn.nl

Stichting HVO, Humanistisch centrum voor onderwijs en opvoeding (HVO)

Postbus 85475, 3508 AL Utrecht
030 - 285 68 56, 030-2856891
hvo@hvo.nl
www.hvo.nl

Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond (SPIOR)

Postbus 3031, 3003 AA Rotterdam
010 - 466 69 89, 010-4666279
info@spior.nl   www.spior.nl

VIII Dienst Uitvoering Onderwijs

050 - 599 77 55
www.ocwduo.nl

Aan de informatie in deze brochure over wet- en regelgeving kunnen
geen rechten worden ontleend.

Lijst met vragen

Deze lijst bevat heel veel vragen die je kunnen helpen bij de keuze van een school voor voortgezet onderwijs. De vragen zijn per onderwerp bij elkaar gezet. Je kunt er ook je eigen vragen of aantekeningen aan toevoegen. De lijst is ook bruikbaar als checklist als je nog niet toe bent aan daadwerkelijke schoolkeuze maar nog aan het nadenken bent over de meest geschikte school voor je kind. Handige tip: als je vóór het gebruik enkele kopieën maakt van de lijst, dan kun je de lijst steeds opnieuw gebruiken bij elke open dag die je bezoekt. Dan krijgt u een goed zicht op je persoonlijke indrukken van de verschillende scholen. Ook kun je de scholen op de voor jullie belangrijke punten makkelijk vergelijken.

Schooltype

- Welke school zoeken we?
- Vmbo, havo, vwo?
- Om welke vmbo-afdeling gaat het?
- Een openbare school of een bijzondere school?
- Een kleine of grote school, scholengemeenschap of categoriale school?
- Welke kwaliteit biedt de school in vergelijking met andere scholen?
- Om welke school gaat het hier?

Naam van de school:

De schoolomgeving

- Is er één schoolgebouw of zijn er meerdere gebouwen?
- In wat voor omgeving liggen de lokalen en velden?
- Is de school schoon?
- Is het een 'veilige' school?
- Is er een (bewaakte) fietsstalling?

De schoolorganisatie

- Kan ik een schoolgids krijgen?
- Hoe hoog is de vrijwillige ouderbijdrage?
- Heeft de school een internetsite?
- Hoe wordt de onderbouw ingericht?
- Welke vakken geeft de school naast de wettelijk verplichte vakken?
- Wat wil de school bereiken bij de leerlingen?

- Welke mogelijkheden kent de school voor extra (eindexamen)vakken?
- Hoe groot zijn de groepen/klassen?
- Hoe wordt er lesgegeven?
- Is er onderwijs in de eigen taal en cultuur?
- Hoe gaat de school om met culturele verschillen (bijvoorbeeld met religieuze feestdagen)?

De leerlingen in het eerste jaar

- Hoe worden de leerlingen in het eerste jaar begeleid?
- Hoe worden de groepen samengesteld?
- Kent de school een brugperiode en hoe lang duurt die, één of twee jaar?
- Is er op de school aandacht voor de overstap van de basisschool naar de nieuwe school?
- Hoe laat men de leerlingen wennen aan het nieuwe onderwijs?

De vorderingen en resultaten

- Krijgen de leerlingen vaak repetities en toetsen?
- Worden er cijfers gegeven of omschrijvingen?
- Hoe moet ik die cijfers of omschrijvingen lezen?
- Heeft de school een eigen leerlingvolgsysteem?
- Hoe werkt zo'n leerlingvolgsysteem?
- Hoe vaak krijgen de leerlingen een rapport?
- Kunnen leerlingen blijven zitten?
- Maakt de school vooraf de regels bekend die ze hanteert bij overgaan of zittenblijven?
- Wanneer krijgt de leerling een advies voor de verdere studierichting?
- Naar welke schoolsoorten gaan de meeste leerlingen vanuit deze school?
- Wat zijn de examenresultaten van de school?

De begeleiding van leerlingen

- Is er extra begeleiding voor achterblijvers?
- Zijn er extra mogelijkheden voor zeer goede leerlingen?
- Is er huiswerkbegeleiding en hoe gaat dat in zijn werk?
- Zijn er klassenleraren en wat doen die?

Extra activiteiten voor de leerlingen

- Zijn er vaak excursies, workshops en werkweken?
- Waar gaan de leerlingen met uitstapjes naartoe?
- Wat zijn de kosten daarvan?
- Wie betaalt die excursies, werkweken en uitstapjes?
- Zijn er bijzondere feesten en hoe vaak is dat?
- Wat doet de school extra aan sport, culturele en andere activiteiten?
- Is er een leerlingenraad?
- Hoe staat het met die leerlingenraad?
- Is er een schoolkrant?

Wat er gebeurt voor, tijdens en na de lessen

- Hoe zitten de lesroosters in elkaar?
- Hoe vroeg en tot hoe laat is er toezicht of opvang?
- Hoe is de begeleiding van de leerlingen geregeld bij lesuitval of tussenuren?
- Hoe is het overblijven geregeld?
- Hoe is de school verzekerd tegen schade die door de leerlingen wordt veroorzaakt?

Het contact met de ouders

- Gebruikt de school hulp van ouders?
- Is er een actieve ouderraad en wat doet die?
- Wie zitten er in de medezeggenschapsraad en wat doet die?
- Hoe vaak zijn er activiteiten voor ouders en wat houden die in?
- Hoe onderhoudt de school het contact met de ouders over de leerling?
- Hoe worden ouders over problemen geraadpleegd?
- Wanneer neemt de school contact op?
- Wordt er rekening gehouden met ouders van niet-Nederlandse afkomst en hoe dan?

Het schoolklimaat

- Wat zijn de schoolregels, is er een schoolreglement?
- Hoe gaat de school om met straffen en belonen?
- Houdt de school rekening met andere culturele gebruiken (bijv. religieuze feestdagen)?
- Wat wordt er gedaan tegen pesten op school?
- Hoe zit het met het spijbelen?
- Wat doet de school als een leerling niet op school is gekomen?
- Hoe staat het met het vandalisme en crimineel gedrag op school?
- Is er een vertrouwensman of -vrouw?
- Is er een klachtenregeling of klachtencommissie?
- Zijn de leerkrachten vaak ziek?
- Is er leerling-opvang bij lesuitval?
- Wat wordt er op school gedaan aan de geloofs- of levensovertuiging?

Publicatie van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Productie

Directie Communicatie, Marieke Treffers
Directie Voortgezet Onderwijs, Ankie Bosman en
Safieka Imamkhan-Hoesseinbaks

Vormgeving

Van Marle - Artcrew B.V., Moerkapelle

OCW 40.081

Deze publicatie staat op internet onder:

www.rijksoverheid.nl

Uitgave

september 2011